

Výběr důležitých rozhodnutí
Evropského soudu pro lidská práva
pro justiční praxi z pohledu
Nejvyššího soudu

4/2016

Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek

Výběr důležitých rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva pro justiční praxi z pohledu Nejvyššího soudu

Výběr judikátů Evropského soudu pro lidská práva považovaných Nejvyšším soudem za významné pro justiční praxi je připravován v kolektivu soudců Nejvyššího soudu, vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Evropským soudem pro lidská práva a pracovníků z oddělení analytiky a srovnávacího práva Nejvyššího soudu a má za cíl zvýšit povědomí odborné právní veřejnosti o aktuálních a konečných rozhodnutích Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku. Ve snaze o maximální informovanost jsou skutkový stav a řízení u vnitrostátních soudů shrnuty stručně tak, aby měl čtenář dobrý přehled o základních důvodech stížnosti. Důraz je kladen na pečlivý výběr nejpodstatnějších částí odůvodnění rozhodnutí, které jsou předloženy. Autorské komentáře, zpracované většinou soudci Nejvyššího soudu, vystihují přínos daného rozhodnutí pro české právní prostředí, odkazy na články Úmluvy a příslušná dotčená ustanovení národního práva spolu s uvedením klíčových slov zvyšují odbornou hodnotu periodika.

Redakční rada:

Předseda: prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D.
Členové: JUDr. Antonín Drašík, Mgr. Aleš Pavel, JUDr. Pavel Pavlík,
JUDr. Lubomír Ptáček, JUDr. Vít A. Schorm, JUDr. Pavel Simon,
Mgr. et Mgr. Katarína Šipulová, JUDr. Jindřich Urbánek
Adresa redakce: Nejvyšší soud, Burešova 20, 657 37 Brno
tel.: +420 541 593 111, fax: +420 541 213 493
e-mail: podatelna@nsoud.cz

Přílohový sešit LXXXII Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek,
ročník přílohových sešitů XXII, sešit číslo 4/2016
Vychází 16. prosince 2016.
ISSN 1214-3839, MK ČR E 1200

Vzor citace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva:

- Kummer proti České republice, č. 32133/11, rozsudek ze dne 27. 3. 2014
- Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království, č. 26766/05 a 22228/06, rozsudek velkého senátu ze dne 15. 12. 2011, § 118

OBSAH

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 5809/08 ve věci Al-Dulimi a Montana Management Inc. proti Švýcarsku	s. 5
Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 22302/10 ve věci Arlewin proti Švédsku	s. 24
Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 20261/12 ve věci Baka proti Maďarsku	s. 33
Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 42875/10 ve věci Berland proti Francii	s. 46
Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva o stížnostech č. 11327/14 a 11613/14 ve věci Haász a Szabó proti Maďarsku	s. 53

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
VELKÝ SENÁT
21. června 2016
VĚC AL-DULIMI A MONTANA MANAGEMENT INC.
(rozsudek ve věci Al-Dulimi a Montana Management Inc.
proti Švýcarsku, stížnost č. 5809/08)

Dotčený článek Úmluvy:
čl. 6 § 1

Odkazy na českou právní úpravu:
čl. 10a Ústavy

Klíčová slova:

OSN – **rezoluce OSN – konflikt mezinárodních závazků** – Charta OSN – **ius cogens** – právo na spravedlivý proces – přístup k soudu

K řešení konfliktu mezinárodních závazků

Autorský komentář:

Předkládané rozhodnutí velkého senátu je z kategorie rozhodnutí, která nemusí být veřejností jednoznačně přijímána, což je zřejmé i z připojených stanovisek rozhodujících soudců. Rozhodnutí se pokouší vybalancovat dopady rezoluce OSN požadující „bezodkladné zmrazení“ finanční aktiv s právem na spravedlivý proces zaručený Úmluvou. Výsledek může působit určité rozpaky, neboť i když samotná rezoluce OSN pro svou detailní a přesnou definici nevytváří prostor pro dostatečnou míru uvážení, vyžaduje Soud, aby se soudy dotčených států alespoň pokusily odstranit případnou libovůli při zanesení jednotlivých osob do sankčních seznamů. Jak se tak má dít, jaké postupy se mají zvolit – na tyto otázky se odpovědi nedostává. Jisté je, že výsledkem snahy po odstranění libovůle nemůže být pouhé konstatování závazné povahy rezolucí Rady bezpečnosti národním soudem, ale je na místě, aby přesvědčil Soud, že přijal – nebo se alespoň pokusil přijmout – všechna myslitelná opatření, aby přizpůsobil sankční režim konkrétní situaci stěžovatelů, tak aby jim zaručil alespoň ochranu proti libovůli; stěžovatelé by měli mít alespoň opravdovou možnost předložit soudu důkazy pro účely meritorního přezkumu a prokázat, že jejich zařazení na napadený seznam bylo svévolné.

Soud však napětí mezi rezolucí a Úmluvou mírní pomocí multicentrického a kosmopolitního pohledu na mezinárodní právo, kdy Úmluva představuje jak právo mezinárodní, tak právo ústavní, a konflikt mezi závazky plynoucími z Úmluvy a těmi plynoucími z Charty OSN je tak konfliktem vnitrosystémovým. Proto objevuje-li

se určitá dvojznačnost pojmů použitých v rezolucích Rady bezpečnosti OSN, Soud musí upřednostnit takový výklad, který je v největším souladu s požadavky plynoucími z Úmluvy a který umožňuje vyhnout se konfliktu závazků. Jako podnět nejen pro další diskusi vystupuje ze souhlasných prohlášení požadavek na vytvoření Světového lidskoprávního soudu, který by uvedené napětí s konečnou platností odstranil.

Stěžovatelé se však na první pohled dostávají do paradoxní situace, kdy Soud dospívá k závěru o porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy, odmítá však úspěšným stěžovatelům přiznat spravedlivé zadostiučinění, neboť žádali pouze o náhradu škody, která jim však dle Soudu nevznikla, neboť aktiva nikdy nebyla zabavena, pouze byl zahájen proces zabavování, přičemž o nemajetkovou újmu ani náklady řízení nežádali. Obnovené řízení ve Švýcarsku tedy ukáže, jak se závěry prezentované v předkládaném rozhodnutí podařilo uvést do života.

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovateli jsou pan Khalaf M. Al-Dulimi, který žije v Jordánsku, a společnost Montana Management Inc. založená podle panamského práva, jejímž výkonným ředitelem je první stěžovatel.

Rezolucí 661 (1990) a rezolucí 670 (1990) Rady bezpečnosti OSN ze dne 25. 9. 1990 byly členské státy vyzvány k uvalení embarga proti Iráku obecně a na jakékoliv kuvajtské zdroje. Stěžovatelé tvrdí, že od přijetí těchto rezolucí byla jejich aktiva zmrazena. Rezolucí 1483 (2003), Rady bezpečnosti OSN ze dne 23. 5. 2003, která nahradila rezolucí 661 (1990) bylo státním mimo jiné uloženo, aby zmrazily aktiva členů vlády Saddama Husseina, členů jeho rodiny a dalších osob spojených s bývalým iráckým režimem. Za účelem sestavení seznamu těchto osob a vynucování předmětného opatření byl ustanoven Sankční výbor. Ten zařadil na seznam mimo jiné také oba stěžovatele – společnost Montana Management Inc. a jejího ředitele pana Al-Dulimi. V roce 2004 zahájilo Švýcarsko v souladu s předmětnou rezolucí zabavování aktiv obou stěžovatelů, která byla (dle tvrzení stěžovatelů) již od roku 1990 na základě rezoluce 661 (1990) zmrazena. Stěžovatelé se pokoušeli zvrátit zabavení majetku a domáhali se vyškrtnutí ze seznamu, a to nejprve před Sankčním výborem. Jeho žádosti však nebylo vyhověno.

Dne 16. 11. 2006 rozhodlo Federální ministerstvo pro hospodářské záležitosti třemi rozhodnutími o nařízení zabavení aktiv stěžovatelů. Stěžovatelé se proti těmto rozhodnutím odvolali k federálnímu soudu a dožadovali se jejich zrušení. Argumentovali, že došlo k porušení jejich práva vlastnit majetek, které zaručuje švýcarská ústava, a že způsob, jakým byl sestaven seznam osob, jejichž majetek měl být zmrazen na základě rezoluce 1483 (2003), porušuje základní procesní záruky zakotvené v čl. 14 MPOPP a v čl. 6 a 13 Úmluvy. Stěžovatelé žádali, aby federální soud přezkoumal zákonnost přijatých opatření a jejich soulad s MPOPP a Úmluvou.

Federální soud jejich odvolání odmítl v sérii tří rozhodnutí vydaných dne 23. 1. 2008. Federální soud uvedl, že není oprávněn meritorně přezkoumat námitky stě-

žovatelů, neboť Švýcarsko je při výkonu opatření stanovených rezolucí vázáno touto rezolucí, která má aplikační přednost před dalšími potencionálně rozpornými mezinárodními smlouvami (včetně Úmluvy) s výjimkou případného ius cogens, a to podle čl. 103 Charty OSN. Federální soud uzavřel, že rezoluce 1483 (2003) obsahovala striktní závazek a že právo na přístup k soudu nelze považovat za ius cogens, a odmítl proto přezkoumat správnost procesu či odůvodněnost zařazení stěžovatelů na seznam. Federální soud dospěl k závěru, že za situace, kdy Švýcarsko samo nemohlo dosáhnout odstranění stěžovatelů ze seznamu, nemohlo být nepřezkoumání námitek stěžovatelů porušením švýcarské ústavy ani čl. 6 a 13 Úmluvy.

Rezolucí 1730 (2006) Rady bezpečnosti OSN ze dne 19. 12. 2006 bylo vytvořeno řízení, jehož prostřednictvím měly mít osoby uvedené na seznamu osob, jejichž majetek měl být zmrazen, možnost domoci se odstranění svého jména ze seznamu. Rezoluce byla přijata, aby bylo zajištěno transparentní řízení o zařazení osob na sankční seznam.

Po vydání nepříznivých rozhodnutí federálního soudu stěžovatelé v souladu s rezolucí 1730 (2006) zažádali o vymazání ze sankčního seznamu. Jejich žádost byla odmítnuta dne 6. 1. 2009.

Dne 6. 3. 2009 švýcarské orgány pozastavily výkon zabavení aktiv, a to do vydání rozsudku Soudu a případně též rozhodnutí federálního soudu o obnově řízení v případě, že by Soud shledal porušení Úmluvy.

Rezolucí 1956 (2010) Rady bezpečnosti OSN ze dne 15. 12. 2010 bylo rozhodnuto o ukončení Fondu rozvoje pro Irák.

Dne 20. 12. 2013 Federální ministerstvo pro hospodářské záležitosti rozhodlo na základě rozhodnutí Federální rady ze dne 6. 3. 2009, že aktiva stěžovatelů zůstanou zmrazena a budou vyplacena jedině, bude-li stížnost stěžovatelů před Soudem odmítnuta nebo bude-li předchozí rozhodnutí o zabavení aktiv potvrzeno v obnoveném řízení před federálním soudem. Proti těmto rozhodnutím bylo podáno odvolání. Řízení o něm bylo pozastaveno do rozhodnutí velkého senátu Soudu.

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

I. Rozsah přezkumu případu velkým senátem

78. Velký senát je ve své přezkumu předloženého případu limitován rozhodnutím Komory o přijatelnosti stížnosti (viz, mimo jiné, Kurić a ostatní proti Slovinsku, č. 26828/06, rozsudek velkého senátu ze dne 26. 6. 2012, § 234–235, 2012; Neulinger a Shuruk proti Švýcarsku, č. 41615/07, rozsudek velkého senátu ze dne 6. 7. 2010, § 88, 2010; a D. H. a ostatní proti České republice, č. 57325/00, rozsudek velkého senátu ze dne 13. 11. 2007, § 109). To znamená, že velký senát může přezkoumávat pouze případy v takovém rozsahu, v jakém byly shledány přijatelnými; nemůže přezkoumávat ty části stížnosti, které byly shledány nepřijatelnými.

79. Před Komorou stěžovatelé přednesli řadu námitek, které byly shledány nepřijatelnými. Tvrdili, že nebyli informováni o důvodech konfiskace jejich aktiv. Taktéž tvrdili, že byli obětmi porušení čl. 6 § 2 a 3 a čl. 7, 8 a 13 Úmluvy. Všechny tyto námitky byly odmítnuty buďto jako neslučitelné *ratione materiae* s ustanoveními Úmluvy nebo z důvodu nevyčerpání domácích prostředků ochrany nebo jako zjevně neopodstatněné. Především pak Komora shledala, že není aplikovatelná ta část čl. 6, která se týká trestního práva, neboť řízení, jehož se námitky stěžovatelů týkají, nezahrnovali žádné trestněprávní obvinění (viz rozsudek Komory v této věci, § 136–140). Velký senát nemá proto pravomoc přezkoumávat tyto námitky.

80. Velký senát je tedy pouze příslušný k přezkoumání toho, zda byla dodržena práva stěžovatelů garantovaná tou částí čl. 6 § 1, která se aplikuje v civilních věcech, a to v řízení o zabavení aktiv stěžovatelů.

II. K tvrzenému porušení čl. 6 § 1 Úmluvy

81. Stěžovatelé namítají, že k zabavení jejich aktiv nedošlo na základě řízení souladného s čl. 6 § 1 Úmluvy ...

A. Zjištění Komory

82. Ve svém rozsudku ze dne 26. listopadu 2013 Komora nejprve uvedla, že stížnostní námitky stěžovatelů týkající se čl. 6 § 1 jsou slučitelné *ratione personae* a *ratione materiae* s ustanoveními Úmluvy. Zaujala postoj, že Švýcarskem přijatá opatření byla výrazem výkonu jurisdikce státu ve smyslu čl. 1 Úmluvy, a vytýkané jednání i opomenutí byla proto způsobilá založit odpovědnost Švýcarska ve smyslu Úmluvy. Co se týče souladu *ratione materie* stížnosti Komora uvedla, že ve věci šlo o právo stěžovatelů na vlastnictví, které je právem zaručeným přímo švýcarskou ústavou.

83. Pokud jde o věc samu, Komora přezkoumala věc ve světle kritéria rovné ochrany, tak jak bylo definováno v ustálené judikatuře Soudu (viz především Bosphorus Hava Yollari Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi proti Irsku, č. 45036/98, rozsudek velkého senátu ze dne 30. 6. 2005, § 152–157; M. S. S. proti Belgii a Řecku, č. 30696/09, rozsudek velkého senátu ze dne 21. 1. 2011, § 338; a Michaud proti Francii, č. 12323/11, rozsudek velkého senátu ze dne 6. 12. 2012, § 102–104). Přestože toto kritérium bylo definováno v kontextu závazků smluvních států jakožto členů Evropské unie, Komora zaujala názor, že je třeba jej aplikovat v zásadě také na situace týkající se souladu Úmluvy s jinými akty jiných mezinárodních organizací, jako je Organizace spojených národů. A tudíž shledala, že relevantní rezoluce Bezpečnostní rady neumožňovaly státům žádnou diskreci v implementaci závazků z nich vyplývajících.

B. Předběžné námitky vznesené vládou

...

3. Posouzení Soudem

92. Na úvod Soud připomíná, že podle čl. 35 § 4 Úmluvy může velký senát odmítnout jakoukoliv stížnost, kterou shledá nepřijatelnou, a to v jakémkoliv stádiu řízení. Tedy i v průběhu meritorního projednání věci může Soud přehodnotit své rozhodnutí a prohlásit stížnost za nepřijatelnou, dospěje-li k závěru, že měla být prohlášena za nepřijatelnou z některého z důvodů, které stanoví první tři odstavce čl. 35 Úmluvy (viz např. Gross proti Švýcarsku, č. 67810/10, rozsudek velkého senátu ze dne 30. 8. 2014, § 37; Gillberg proti Švédsku, č. 41723/06, rozsudek velkého senátu ze dne 3. 4. 2012, § 54; a Azinas proti Kypru, č. 56679/00, rozsudek velkého senátu ze dne 28. 4. 2004, § 32).

a) Slučitelnost *ratione personae*

93. Pokud jde o slučitelnost *ratione personae*, Soud musí posoudit, zda stěžovatelé podléhají jurisdikci Švýcarska ve smyslu čl. 1 Úmluvy a zda tvrzená porušení zakládají odpovědnost státu. Článek 1 stanoví:

„Vysoké smluvní strany přiznávají každému, kdo podléhá jejich jurisdikci, práva a svobody uvedené v Hlavě I této Úmluvy.“

94. Ve svém rozsudku ze dne 26. 11. 2013 se Komora s těmito námitkami vypořádala následovně:

„91. V tomto případě opatření stanovená rezolucemi Rady bezpečnosti byla implementována na národní úrovni prostřednictvím Nařízení Spolkové rady. Aktiva stěžovatelů byla zmrazena a Federálním ministerstvem pro hospodářské záležitosti vydalo dne 16. 11. 2006 rozhodnutí, jímž byla aktiva zabavena. Toto jednání koresponduje jednoznačně s národní implementací směrnice Rady bezpečnosti OSN (viz, mimo jiné, Bosphors Hava Yollari Turzim ve Ticaret Anonim Şirketi proti Irsku, citováno výše, § 137; a opačně Behrami a Behrami, rozhodnutí citováno výše, § 151). Tvrzená porušení Úmluvy jsou proto přičitatelná Švýcarsku (viz shodně Nada, citováno výše, § 121).

92. Opatření byla tedy přijata v rámci výkonu švýcarské jurisdikce ve smyslu ustanovení čl. 1 Úmluvy. Vytýkaná jednání i opomenutí jsou proto způsobilá založit odpovědnost státu podle Úmluvy. Z toho vyplývá, že Soud má pravomoc *ratione personae* posoudit projednávanou stížnost (viz shodně, ibid, § 122).“

95. Ve světle předloženého spisu jako celku a připomínek třetích stran Soud nevidí důvod, aby přijal odlišné stanovisko. Z toho vyplývá, že v tomto směru se plně ztotožňuje s odůvodněním a zjištěními obsaženými v rozsudku Komory. Dodává nadto, že v souladu s ustálenou judikaturou Soudu, smluvní strana je podle čl. 1 Úmluvy odpovědná za veškeré jednání a opomenutí svých orgánů bez ohledu na to, zda k němu došlo následkem domácího právního předpisu nebo mezinárodního závazku. Článek 1 nerozlišuje na základě toho, o jaké

opatření jde, a žádnou část jurisdikce smluvních států nevyklučuje z přezkumu podle Úmluvy (viz Bosphorus, citováno výše, § 153; a Spojená komunistická strana Turecka a další proti Turecku, rozsudek ze dne 30. 1. 1998, § 29). Stát je tedy odpovědný za respektování všech závazků plynoucích z Úmluvy od jejího vstoupení v platnost (viz Al-Saadon a Mufdhi proti Spojenému království, č. 61498/08, ze dne 2. 3. 2010, § 128; a Bosphorus, citováno výše, § 154 a zde citovaná rozhodnutí).

96. Z toho vyplývá, že Soud odmítá námitky týkající se přijatelnosti založené na neslučitelnosti stížnosti s Úmluvou *ratione personae*. Nicméně vezme v úvahu v rámci meritorního přezkumu stížnosti argumenty stran a třetích stran ohledně nadřazenosti závazků plynoucích z rozhodnutí Rady bezpečnosti přijatých podle Hlavy VII Charty OSN.

b) Slučitelnost *ratione materiae*

97. Soud připomíná, že aby byl čl. 6 § 1 aplikovatelný v civilní věci, musí existovat spor o právo, které je uznáváno (nebo je alespoň diskutabilní, zda je uznáváno) domácím právním řádem, nehledě na to, zda je chráněno Úmluvou. Nicméně čl. 6 § 1 nezaručuje žádný konkrétní obsah (občanských) práv a závazků obsažených v hmotném právu smluvní strany. Jinými slovy, Soud nemůže prostřednictvím výkladu čl. 6 § 1 vytvářet substantivní práva, která nemají právní základ v dotčeném státě (viz např. Fayed proti Spojenému království, rozsudek ze dne 21. 9. 1994, § 65; a Roche proti Spojenému království, č. 32555/96, rozsudek velkého senátu ze dne 19. 10. 2015, § 119). Aby bylo možné rozhodnout, zda právo, o které se jedná, má základ v národním právním řádu, je nutné zkoumat relevantní ustanovení národního právního řádu a jejich výklad národními soudy (viz Masson a Van Zon proti Nizozemí, rozsudek ze dne 28. 9. 1995, § 49; a Roche, citováno výše, § 120).

98. Nadto, aby se aplikoval čl. 6 § 1, musí jít o skutečný a vážný spor; nemůže se tedy týkat pouze otázky samotné existence konkrétního práva, ale také jeho rozsahu a způsobu jeho výkonu. V neposlední řadě musí být výsledek řízení přímo závislý na předmětném právu, pouhá souvislost nebo vzdálené důsledky nejsou postačujícím základem pro aplikování čl. 6 § 1 (viz, mimo jiné, Micallef proti Maltě, č. 17056/06, rozsudek velkého senátu ze dne 15. 10. 2009, § 74; a Boulois proti Lucembursku, č. 37575/04, rozsudek velkého senátu ze dne 3. 4. 2012, § 90).

99. V projednávaném případě Soud poznamenává, že stěžovatelé namítali, že neměli přístup k řízení souladnému s čl. 6 § 1 Úmluvy, v němž by mohli napadnout zabavení jejich aktiv. Protože však toto opatření přímo zasáhlo do jejich pokojného užívání vlastnictví, které je zaručeno čl. 26 švýcarské ústavy, mohou stěžovatelé založit svou stížnost na ustanoveních občanského práva.

100. Soud uzavřel, že v projednávané věci jde o spor o právo stěžovatelů užívat jejich majetek. Zaujal názor, že v rozsahu, v jakém rozhodnutí Federálního minis-

terstva pro hospodářské záležitosti ze dne 16. 11. 2006 sledovalo implementaci sankcí stanovených na politické úrovni Radou bezpečnosti OSN, šlo jednoznačně o individuální opatření zasahující do výkonu a samotného základu předmětného práva. Konečně podle názoru Soudu není pochyb o tom, že spor před federálním soudem byl skutečný a vážný (viz shodně Balmer-Schafroth a ostatní proti Švýcarsku č. 22110/93, rozsudek ze dne 26. 8. 1997, § 37–38; a opačně Liepājnieks proti Lotyšsku, č. 37586/06, rozhodnutí ze dne 2. 11. 2010, § 95).

101. S přihlédnutím k výše uvedenému soud shledal, že je dána pravomoc *ratione materiae* k projednání předložené věci. Odmítl proto námitky vlády.

C. O věci samé

...

3. Posouzení Soudem

a) K otázce omezení práva na přístup k soudu a existence legitimního cíle

i) K otázce omezení práva

126. Soud připomíná, že právo na spravedlivý proces, tak jak je zaručeno čl. 6 § 1 Úmluvy, musí být vykládáno ve světle konceptu právního státu, který vyžaduje, aby všechny strany sporu měly možnost soudního přezkumu umožňujícího domoci se svých práv (viz Běleš a ostatní proti České republice, č. 47273/99, rozsudek ze dne 12. 11. 2002, § 49). Každý má právo, aby jeho námitky týkající se jeho občanských práv a závazků byly projednány soudem. V tomto směru čl. 6 § 1 zahrnuje právo na soud a na přístup k němu, tedy právo zahájit řízení v soukromoprávních věcech před soudem je pouze jedním aspektem tohoto práva (viz Cudak proti Litvě, č. 15869/02, rozsudek velkého senátu ze dne 23. 3. 2010, § 54; Golder proti Spojenému království, rozsudek ze dne 21. 2. 1975, § 36; a Prince Hans-Adam II z Lichtenštejnska proti Německu, č. 42527/98, rozsudek velkého senátu ze dne 12. 7. 2001, § 43).

127. Soud dále připomíná, že Úmluva má za cíl zaručit nikoliv iluzorní či teoretická práva, ale praktická a efektivní práva (viz Artico proti Itálii, rozsudek ze dne 13. 5. 1980, § 33). To platí zejména pro právo na přístup k soudu s ohledem na prominentní místo, které v demokratické společnosti zaujímá právo na spravedlivý proces (viz Ait-Mouhoub proti Francii, rozsudek ze dne 28. 10. 1998, § 52). Nebylo by souladné s principem právního státu v demokratické společnosti ani se samotným základem čl. 6 § 1, konkrétně že musí existovat možnost přednést soukromoprávní nároky před soudem – mohl-li by stát bez omezení či kontroly ze strany orgánů určených k vymáhání Úmluvy odstranit z pravomoci soudů celou škálu soukromoprávních nároků nebo přiznat imunitu před odpovědností určité skupině osob (viz Fayed proti Spojenému království, rozsudek ze dne 21. 9. 1994, § 65).

128. Článek 6 § 1 Úmluvy v podstatě vyžaduje, aby měl soud plnou pravomoc projednat námitky, tedy plnou pravomoc přezkoumat veškeré skutkové a právní

otázky, které jsou pro konkrétní spor relevantní (viz např. Sigma Radio Television Ltd. proti Kypru, č. 32181/04 a 35122/05, rozsudek ze dne 21. 7. 2011, § 151–157). To znamená především, že soud musí mít právo přezkoumat každý argument předestřený spornou stranou týkající se věci samé, aniž by odmítl přezkoumat jakýkoliv z nich a jasně odůvodnil jejich odmítnutí. Pokud jde o otázky skutkové, soud musí mít možnost přezkoumávat ty, které jsou zásadní pro sporný případ (viz Bryan proti Spojenému království, rozsudek ze dne 22. 11. 1995, § 45).

129. Nicméně Soud opakovaně shledal, že právo na přístup k soudu zaručené čl. 6 § 1 Úmluvy není absolutní, ale může být podrobeno omezení; a to proto, že právo na přístup k soudu svou povahou nezbytně vyžaduje regulaci státem. V tomto směru stát požívá jistého prostoru pro uvážení, nicméně konečné posouzení, zda byly naplněny požadavky stanovené Úmluvou, náleží Soudu. Ten musí zhodnotit, zda omezení neredukují přístup k soudu ponechaný jednotlivci takovým způsobem nebo do takové míry, že zasahují do samotné podstaty tohoto práva. Nadto omezení práva na přístup k soudu, včetně imunity podle mezinárodního práva, nebude v souladu s čl. 6 § 1 tehdy, nesleduje-li legitimní cíl a chybí-li rozumný vztah proporcionality mezi zvolenými prostředky a zamýšleným cílem (viz Cudak, citováno výše, § 55; Waite a Kennedy proti Německu, č. 26083/94, rozsudek velkého senátu ze dne 18. 12. 1999, § 59; a Sticking Mothers of Srebrenica a ostatní, citováno výše, § 139).

130. Nadto princip „plné pravomoci“ byl interpretován v množství případů v judikatuře Soudu a byl často vykládán flexibilním způsobem, zejména pak ve správních věcech, byla-li pravomoc odvolacího soudu omezena z důvodu technické povahy sporu (viz např. Chaudet proti Francii, č. 49037/06, rozsudek ze dne 29. 10. 2009, § 37).

131. V intencích projednávaného případu pak Soud shledává, že ve svém rozsudku ze dne 23. 1. 2008 švýcarský federální soud podrobně vysvětlil, proč je pouze oprávněn přezkoumávat, zda jména stěžovatelů figurovala na seznamu sestaveném Sankčním výborem, a že dotčená aktiva patřila stěžovatelům. Na druhé straně odmítl přezkoumat tvrzení stěžovatelů týkající se slučitelnosti řízení vedoucího k zabavení aktiv se základními zárukami zakotvenými mimo jiné v čl. 6 § 1 Úmluvy. Za účelem ospravedlnění takového odmítnutí se federální soud odvolal na absolutní přednost závazků plynoucích z Charty OSN a rozhodnutí Rady bezpečnosti OSN přijatými v souladu s ní před jakýmkoliv normami mezinárodního práva s výjimkou těch, které mají povahu *ius cogens*. Dále též uvedl, že velmi přesná a detailní povaha závazků stanovených rezolucí 1483 (2003) neponechávala žádný prostor pro uvážení. Za těchto okolností je Soud toho názoru, že právo na přístup k soudu zaručené čl. 6 § 1 Úmluvy bylo jednoznačně omezeno. Zbývá tedy přezkoumat, zda takové omezení bylo ospravedlnitelné, zda sledovalo legitimní cíl a bylo přiměřené tomuto cíli.

ii) Legitimní cíl

132. Soud shledává, že vytýkaná opatření, konkrétně zabavení aktiv stěžovatelů, byla nařízena na základě rezoluce 1483 (2003) přijaté Radou bezpečnosti OSN podle hlavy VII Charty OSN s cílem stanovit členským státům sérii opatření určených ke stabilizaci a vývoji Iráku. Jedním z těchto opatření, stanoveným v odstavci 23 rezoluce, byla také povinnost zajistit, že aktiva a majetek vysokých činitelů dřívějšího iráckého režimu, včetně prvního stěžovatele, který byl označen Sankčním výborem za dřívějšího vedoucího financí iráckých tajných služeb, budou převedeny do Fondu rozvoje pro Irák, a tedy navráceny iráckému lidu, kterému tak bude umožněno profitovat z těchto aktiv. Soud uznává, že vytýkané rozhodnutí bylo přijato za účelem, který je v souladu s Úmluvou.

133. Soud proto akceptoval argument vlády, že odepření národních soudů přezkoumat meritorně námitky stěžovatelů týkající se zabavení jejich aktiv může být vysvětleno jejich obavami o efektivní implementaci závazků plynoucích z rezoluce na národní úrovni. Odepření přezkumu tedy sledovalo legitimní cíl, konkrétně zajištění mezinárodního míru a bezpečnosti. Musí tedy dále být postaveno na jisto, zda ve světle konkrétních okolností projednávaného případu existuje rozumný vztah proporcionality mezi tímto cílem a opatřeními přijatými k jeho dosažení.

b) Přiměřenost předmětných omezení

i) Mezinárodní normativní kontext

134. Soud připomíná, že ustanovení Úmluvy nemohou být vykládána a aplikována ve vakuu. Navzdory své specifické povaze jakožto lidskoprávního nástroje je Úmluva mezinárodní smlouvou, která musí být interpretována v souladu s relevantními normami a principy mezinárodního práva veřejného a především ve světle Vídeňské úmluvy o smluvním právu ze dne 23. 5. 1969. Soud tedy nikdy nepovažoval ustanovení Úmluvy za jediný referenční rámec pro výklad práv a svobod v ní zakotvených. Naopak je třeba brát v úvahu veškerá relevantní pravidla a principy mezinárodního práva, jež se aplikují na vztahy mezi smluvními stranami [viz, mimo jiné, Lozidou proti Turecku (ve věci samé), rozsudek ze dne 18. 12. 1996, § 43; Al-Adsani, citováno výše, § 55; Bosphorus Hava Yollari Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi, citováno výše, § 150; Demir a Baykara proti Turecku, č. 34503/97, rozsudek velkého senátu ze dne 12. 11. 2008, § 67; Kypř proti Turecku (spravedlivé zadostiučinění), č. 25781/94, rozsudek velkého senátu ze dne 12. 5. 2014, § 23; a čl. 31 § 3 c) citované Vídeňské úmluvy, který stanoví, že výklad smluv musí brát v úvahu veškerá relevantní pravidla mezinárodního práva, která se aplikují na vztahy mezi stranami].

135. Soud zdůrazňuje, že základní prvek současného systému mezinárodního práva představuje čl. 103 Charty OSN, který zajišťuje primát, pro případ konfliktu, závazků vyplývajících z Charty před všemi ostatními závazky vyplývajících z jiných mezinárodních ujednání, a to bez ohledu, zda byla sjednána před nebo po

nabytí účinnosti Charty OSN nebo zda jde o čistě regionální ujednání. Jeden ze závazků plynoucích z tohoto dokumentu je stanoven v čl. 25 Charty a je jím závazek akceptovat a vykonat rozhodnutí Rady bezpečnosti přijatá v souladu s ... Úmluvou (viz rozsudek Mezinárodního soudního tribunálu Nicaragua proti Spojeným státům americkým a nařízení ve věci Lockerbie).

136. Stěžovatelé před federálním soudem tvrdili, že procesní záruky zakotvené v čl. 14 MPOPP a v čl. 6 Úmluvy představují *ius cogens*, v důsledku čehož rezoluce 1483 (2003) ztrácí svou závaznost. Soud se odvolává na čl. 53 Vídeňské úmluvy o smluvním právu, která definuje *ius cogens* jako imperativní pravidlo obecného mezinárodního práva ... akceptované a uznávané mezinárodní komunitou jako celkem jako pravidlo, ze kterého nelze povolit výjimku a které může být upraveno pouze pozdějším pravidlem obecného mezinárodního práva majícím stejný charakter. Soud uvádí, že záruka spravedlivého procesu a především práva na přístup k soudu podle čl. 6 § 1 je samým jádrem Úmluvy. Jak Soud vyslovil v případě Golder, „pravidlo, že musí existovat možnost soukromoprávní nárok podrobit soudnímu přezkumu, patří mezi obecně uznávané základní principy práva“ (viz Golder, citováno výše, § 35). Nicméně i přes jejich význam Soud neshledává, že by tyto záruky představovaly *ius cogens* za současného stavu mezinárodního práva (viz odstavec 57). Z toho plyne, že se soud ztotožňuje s argumenty v tomto směru vyslovenými v rozsudcích švýcarského federálního soudu a v podání vlády a třetích stran.

ii) Tvrzený konflikt závazků

137. V souzené věci se strany rozcházejí v názoru na to, zda Švýcarsko stálo před konfliktem závazků plynoucích z rezoluce 1483 (2003) – a tedy i Charty OSN – a těch vyplývajících z Úmluvy samé. Vláda, kterou podpořily také třetí strany, tvrdila, že takový konflikt existoval a nadto, že nemohl být vyřešen, neboť Švýcarsko nemělo žádný prostor pro uvážení při implementaci rezoluce. Stěžovatelé nicméně uváděli, že žádný opravdový konflikt závazků neexistoval.

138. Soud nejprve poukázal na skutečnost, že sjednávají-li státy nové mezinárodní závazky, očekává se, že se přitom neodchýlí od svých dřívějších závazků. Pokud je na tutéž věc zároveň aplikovatelných několik dokumentů, mezinárodní judikatura a akademická pozice prosazují, aby byly vykládány takovým způsobem, aby se sladilo jejich působení a zamezilo se konfliktům mezi nimi. Dva odporující si závazky musí proto být v největší možné míře harmonizovány, tak aby jejich důsledky byly plně v souladu s již existujícím právem (viz Nada, citováno výše, § 170, a judikatura zde citovaná a dále též odkazy ve zprávě pracovní skupiny Komise pro mezinárodní právo nazvané Fragmentace mezinárodního práva: obtíže plynoucí z diverzifikace a expanze mezinárodního práva).

139. Soud zdůrazňuje, že není jeho úlohou rozhodovat o zákonnosti aktů Rady bezpečnosti OSN. Nicméně odůvodňuje-li stát nutností aplikovat rezoluci Rady

bezpečnosti omezení práv garantovaných Úmluvou, je nezbytné, aby Soud přezkoumal znění a rozsah rezoluce, aby se ujistil, zda je souladná s Úmluvou (viz shodně Al-Jedda, citováno výše, § 76). V této souvislosti musí Soud také vzít úvahu důvody, pro které bylo OSN vytvořeno. Kromě udržování mezinárodního míru a bezpečnosti, jak je uvedeno v prvním odstavci, čl. 1 Charty ve svém třetím odstavci stanoví, že Spojené národy byly vytvořeny „za účelem mezinárodní spolupráce ... při prosazování a podporování respektu k lidským právům a základním svobodám ...“. Článek 24 § 2 Charty vyžaduje, aby Rada bezpečnosti při výkonu svých funkcí dbala své primární odpovědnosti, jíž je udržování mezinárodního míru a bezpečnosti a aby jednala v souladu s cíli a principy Spojených národů (ibid, § 102).

140. Z toho tedy plyne, že je třeba vycházet z domněnky, že Rada bezpečnosti nemá za cíl ukládat svým členským státům žádné povinnosti, které by vedly k porušování základních principů lidských práv (ibid). Objevuje-li se tedy určitá dvojznačnost pojmů použitých v rezolucích Rady bezpečnosti OSN, Soud musí upřednostnit takový výklad, který je v největším souladu s požadavky plynoucími z Úmluvy a který umožňuje vyhnout se závazkům. Ve světle významné role, kterou OSN hraje v prosazování a podpoře respektu k lidským právům, očekává se, že budou použity jasné a jednoznačné pojmy, zamýšlí-li Rada bezpečnosti ukládat státům určitá opatření, která by odporovala jejich závazkům plynoucím z mezinárodních lidskoprávních smluv (ibid). Z toho tedy plyne, že neobsahuje-li rezoluce Rady bezpečnosti žádné jasné a jednoznačné vyjádření, z něž by plynulo omezení nebo vyloučení respektování lidských práv při implementaci sankcí vůči jednotlivcům nebo jiným subjektům na národní úrovni, Soud musí vždy presumovat, že tato opatření jsou v souladu s Úmluvou. Jinými slovy řečeno, v těchto případech, v duchu systematické harmonizace, bude obvykle uzavřeno, že zde nebyl žádný konflikt závazků, který by vyžadoval aplikaci pravidla prvenství obsaženého v čl. 103 Charty OSN.

141. Vláda společně s vedlejšími účastníky, francouzskou vládou a vládou Spojeného království, tvrdili, že švýcarské orgány neměly žádnou volnost při implementaci rezoluce Rady bezpečnosti, která je relevantní v souzené věci. Soud poukazuje na skutečnost, že v případě Al-Jedaa (citováno výše) shledal, že rezoluce, o kterou se jednalo, konkrétně rezoluce 1546 (2004), umožňovala Spojenému království přijmout opatření, která přispějí k udržení míru a bezpečnosti v Iráku, ale rezoluce 1546 ani žádná následující rezoluce Rady bezpečnosti OSN explicitně ani implicitně nevyžadovala, aby Spojené království uvalilo vazbu na dobu neurčitou bez vyslovení obvinění na osobu, která podle jejich orgánů představovala bezpečnostní riziko pro Irák (ibid, § 109). Krátce nato v případě Nada (citováno výše, § 172) Soud shledal, že naopak rezoluce 1390 (2002) výslovně vyžadovala, aby státy zamezily vstupu na své území nebo průjezdu přes své území osobám, které byly zařazeny na seznam OSN. Soud je proto toho názoru, že domněnka, že „Rada

bezpečnosti nemá v úmyslu ukládat členským státům žádné povinnosti, které by vedly k porušení základních principů lidských práv“ (viz Al-Jedda, citováno výše, § 102), byla tedy překonána v případě Nada, a to s přihlédnutím k jasnému a výslovnému znění použitém v předmětné rezoluci, která přímo ukládala povinnost přijmout opatření, která mohla vést k porušení lidských práv. Nicméně Soud taktéž shledal, že „Švýcarsko požívalo určité míry volnosti ve způsobu implementace předmětné závazné rezoluce Rady bezpečnosti OSN, která byla sice nesporně limitovaná, nicméně existovala“ (viz Nada, citováno výše, § 180). Na základě těchto zjištění Soud dospěl k závěru, že stát nemohl své jednání zdůvodnit závaznou povahou rezoluce Rady bezpečnosti přijaté v podle Hlavy VII Charty OSN, ale měl přesvědčit Soud, že přijal veškerá možná opatření – nebo se o to alespoň pokusil – aby uzpůsobil režim sankcí konkrétní situaci stěžovatele. Soud shledal, že tato zjištění činí nadbytečným zjišťování hierarchie jednotlivých závazků smluvních států vyplývajících z Úmluvy a z Charty OSN (ibid, § 196–197).

142. V souzené věci Soud uvádí, že odstavec 23 rezoluce 143 (2003) stanoví státům povinnost zmrazit bezodkladně finanční aktiva nebo hospodářské zdroje bývalé irácké vlády nebo určitých jednotlivců a jiných subjektů, u nichž panuje domněnka, že jsou s ní spojeni – ledaže tato aktiva a zdroje byly již dříve podrobeny soudnímu, správnímu či rozhodčímu zástavnímu právu či rozsudku – a zajistit jejich neprodlený převod na Fond rozvoje pro Irák. Pokud jde o samotné jednotlivce a další subjekty, na něž tato opatření cílí, pak kromě Saddama Husseina není žádná další osoba přímo jmenována v citovaném odstavci 23; nicméně rezoluce 1518 (2003) svěřuje speciálně vytvořenému Sankčnímu výboru úkol tyto osoby identifikovat a přidat jejich jména na příslušný seznam.

143. Soud nicméně zdůrazňuje, že projednávaná věc se výrazně liší od výše citovaných případů Al-Jedda a Nada (společně s případy Al-Skeini a ostatní proti Spojenému království, č. 55721/07, rozsudek velkého senátu, ESLP 2011), neboť se netýká ani podstaty hmotného práva zasaženého vytýkaným opatřením, ani sloužitelnosti takového opatření s požadavky Úmluvy. Kompetence Soudu je omezena na přezkoumání, zda stěžovatelé požívali, nebo nikoliv záruk čl. 6 § 1 v části, která se aplikuje v civilních věcech, tedy jinak řečeno, zda měli přístup k přiměřenému soudnímu dohledu (viz odstavec 99 výše; viz shodně Stíhání Mothers of Srebrenica a ostatní, citováno výše, § 137). Odstavec 23 ani žádné další ustanovení rezoluce 1483 (2003) nebo rezoluce 1518 (2003) – vezmeme-li v úvahu obvyklý smysl užitého jazyka – neobsahovalo nic, co by švýcarským soudům přímo znemožňovalo přezkoumání, v intencích ochrany lidských práv, přijatých opatření na národní úrovni na základě těchto rezolucí (viz shodně Nada, citováno výše, § 212). Nadto Soud neshledal ani žádné jiné právní faktory, které by ospravedlnily tak restriktivní interpretaci a poukazyvaly na existenci takové překážky.

144. V případě Nada Soud přiznal váhu především skutečnosti, že odstavec 2 (b) rezoluce 1390 (2002) týkající se Usámy bin Ládina, Al-Káidy či Talibánu

vyžadoval, aby státy zamezily jednotlivcům ve vstupu na jejich území, ale tento zákaz se neaplikoval tehdy, pokud byl vstup či průjezd nezbytný pro umožnění soudního řízení. Taktéž uvedl, že odstavec 8 této rezoluce nabádal státy, ale přijaly neprodleně kroky k vynucení a posílení opatření uložených na základě národních předpisů proti vlastním občanům a ostatním jednotlivcům nebo subjektům operujícím na jejich území prostřednictvím zákonného zakotvení nebo správních opatření, je-li to důvodné. Pojmy „nezbytné“ a „je-li to důvodné“ umožňovaly jistou flexibilitu ve způsobu implementace rezoluce (ibid, § 177–178).

145. Soud nadto uvádí, že zařazení osob a dalších subjektů na seznam osob, které budou podrobeny sankcím Bezpečnostní rady, s sebou nese zásahy do práv těchto osob zakotvených v Úmluvě, které mohou být velmi závažné. Jakkoliv jsou tyto seznamy sestavovány orgány, jejichž role je limitována pouze na výkon konkrétního politického rozhodnutí Rady bezpečnosti, odráží rozhodnutí, jejichž důsledky mohou být pro dotčené osoby natolik závažné, že nemohou být implementovány, aniž by existovalo právo na odpovídající přezkum, který je o to nezbytnější, že tyto seznamy jsou obvykle sestavovány v době mezinárodní krize a jsou založeny na informačních zdrojích, které obvykle nezaručují ochranná opatření vyžadovaná pro taková opatření. V této souvislosti Soud zdůrazňuje, že cíle a smysl Úmluvy, lidskoprávní smlouvy chránící jednotlivce na objektivním základě (viz Neulinger a Shuruk, citováno výše, § 145), vyžadují, aby její ustanovení byla vykládána a aplikována způsobem, aby požadavky v ní obsažené byly prakticky dosažitelné a efektivní (viz Artico, citováno výše, § 33). Soud dále uvádí, že Úmluva jakožto ústavní nástroj evropského veřejného pořádku [viz Loizidou proti Turecku (předběžné otázky), rozsudek ze dne 23. 3. 1995, § 75, Série A č. 310; a Al-Skeini a ostatní, citováno výše, § 141] vyžaduje, aby smluvní státy zajistily určitou úroveň kontroly souladu s Úmluvou tak, aby byl přinejmenším zachován základ veřejného pořádku. Jedním ze základních prvků evropského veřejného pořádku je princip právního státu a libověle představuje popření tohoto principu. Dokonce i v kontextu výkladu a aplikace národního práva, kde Soud ponechává státům velmi širokou diskreci, činí tak vždy, výslovně či implicitně, s výhradou zákazu libověle (viz García Ruiz proti Španělsku, č. 30544/00, rozsudek velkého senátu, § 98, ESLP 2005-V).

146. Toto jistě platí také při implementaci rezoluce Rady bezpečnosti, pokud jde o seznam osob, na které dopadají napadená opatření, a to jak na úrovni OSN, tak na národní úrovni. Z toho plyne, že s ohledem na závažnost dopadů na práva těchto osob zaručená Úmluvou, pokud rezoluce, tak jako ta, o níž se v této věci jedná, tedy rezoluce 1483, neobsahuje žádné jasné nebo explicitní vyloučení možnosti soudního dohledu opatření přijatých v rámci její implementace, musí být vždy vykládána tak, že soudům států umožňuje vykonávat dostatečnou kontrolu, aby byla vyloučena libověle. Omezením kontroly na vyloučení libověle Soud zohledňuje povahu a smysl opatření upravených předmětnou rezolucí, aby byla zajištěna sprá-

vedlivá rovnováha mezi nezbytností zajistit respektování lidských práv a imperativem ochrany mezinárodního míru a bezpečnosti.

147. V takových případech, jde-li o spor o rozhodnutí o přidání osoby na seznam nebo o odmítnutí jejího vymazání z takového seznamu, musí být národní soudy schopny dosáhnout – je-li to nezbytné prostřednictvím řízení zajišťujících odpovídající úroveň důvěrnosti s ohledem na okolnosti případu – na dostatečně přesné informace, aby byly schopny vykonávat potřebnou kontrolu na základě jakéhokoli opodstatněného a obhajitelného tvrzení osobou, jež figuruje na takovém seznamu, že její zařazení na seznam nese prvky libovůle. Jakákoliv nemožnost získat takové informace zakládá silnou pochybnost, že takové opatření je skutečně svévolné, zejména je-li nemožnost přístupu k takové informaci trvajícím, a tedy znemožňující jakoukoliv soudní kontrolu. Z toho plyne, že smluvní stát, jehož orgány přiznají právní účinky zařazení osoby – ať už jde o člověka, či právnickou osobu – na sankční seznam, aniž by se předem přesvědčil, nebo byl schopen se přesvědčit, že její zařazení na seznam není projevem libovůle, zakládá odpovědnost podle čl. 6 Úmluvy.

148. Nadto evropský soudní dvůr taktéž shledal, že „není důsledkem principů ovládajících mezinárodní právní pořádek vyloučení soudního přezkumu vnitřní zákonnosti napadené právní úpravy ve světle základních svobod z důvodu, že předmětné opatření má za cíl realizaci rezoluce Rady bezpečnosti přijaté podle Hlavy VII Charty OSN“ (Kadi I., § 299). Jak Soud již dříve uvedl, Rada bezpečnosti je povinna vykonávat své úkoly za plného respektu a podpory lidských práv (viz odstavec 140 výše). Lze tedy shrnout, že Soud je toho názoru, že odstavec 23 rezoluce 1483 (2003) nemůže být vykládán v tom smyslu, že by vylučoval soudní kontrolu opatření přijatých k její implementaci.

149. Za těchto okolností a v rozsahu, v němž jde o čl. 6 § 1 Úmluvy, dospěl Soud k závěru, že Švýcarsko nečelilo v tomto případě skutečnému konfliktu závazků vedoucím k aplikaci pravidla primátu stanoveného čl. 103 Charty OSN. Toto zjištění činí nedůvodným další přezkum otázky hierarchie závazků smluvních států plynoucích z Úmluvy a z Charty OSN (viz shodně Nada, citováno výše, § 197). Tato zjištění Soudu dále činí nadbytečnou otázku užití testu shodné ochrany, již vznesli stěžovatelé (viz odstavec 102 výše). Stát se tedy nemůže omezit pouze na konstatování závazné povahy rezolucí Rady bezpečnosti, ale je namístě, aby přesvědčil Soud, že přijal – nebo se alespoň pokusil přijmout – všechna myslitelná opatření, aby přizpůsobil sankční režim konkrétní situaci stěžovatelů tak, aby jim zaručil alespoň ochranu proti libovůli (viz shodně Nada, citováno výše, § 196).

iii) Rozsah závazků států v projednávané věci

150. Jde-li o konkrétní závazek plynoucí Švýcarsku z Úmluvy v projednávané věci, Soud připouští, že federální soud nemohl rozhodnout ve věci samé nebo o vhodnosti opatření zahrnujících zařazení stěžovatelů na seznam. Pokud jde o povahu sankcí – zmrazení aktiv a majetku vysokých úředníků dřívějšího iráckého re-

žimu, jak stanoví odstavec 23 rezoluce 1483 (2003) – Soud je toho názoru, že jejich výběr je výsostným úkolem Rady bezpečnosti OSN, která je nadána rozhodovací pravomocí v této oblasti. Nicméně nežli švýcarské orgány přijaly taková opatření, měly povinnost zjistit, zda zařazení osob na seznam nejevilo známky libovůle.

151. Stěžovatelé měli mít alespoň opravdovou možnost předložit soudu důkazy pro účely meritorního přezkumu a prokázat, že jejich zařazení na napadený seznam bylo svévolné. Tak se nicméně nestalo. Skutečnost, že na rozdíl od případu Nada (ibid, § 187) stěžovatelé v projednávané věci nepředložili ani federálnímu soudu, ani Soudu žádné jednoznačné argumenty, které by prokazovaly, že neměli být zařazeni na seznam sestavený Sankčním výborem, nemůže závěry dosažené v této věci nijak ovlivnit, neboť touto skutečností švýcarské orgány při odmítnutí projednání jejich stížnosti nijak nezohlednily. Z toho plyne, že byla zasažena samotná podstata práva stěžovatelů na přístup k soudu.

152. Soud dále uvádí, že stěžovatelé podléhali a nadále podléhají zásadním omezením. Zabavení jejich aktiv bylo nařízeno dne 16. 11. 2006. Je jim tedy již po značnou dobu zamezen přístup k jejich aktivům, přestože rozhodnutí o zabavení nebylo dosud vykonáno. Skutečnost, že zůstává zcela nemožné, aby stěžovatelé napadali zabavení aktiv po několik let, je jen stěží akceptovatelná v demokratické společnosti (viz shodně Nada, citováno výše, § 186; viz též k zásadní povaze práva na přístup soudu rozsudku ESD a národních soudů citované v odstavcích 59–65 a 70–77 výše).

153. Soud shledává, že sankční systém OSN, a zejména řízení o zařazení právnických osob na seznam a způsob jejich odstranění ze seznamu, byl podroben závažné, opakované a důsledné kritice ze strany zvláštních zpravodajů OSN (viz odstavec 52–55 výše), s níž se ztotožňují také mnozí mimo tuto organizaci. Jedním z kritiků je též Parlamentní shromáždění Rady Evropy, které svou kritiku vyjednalo prostřednictvím rezoluce 1597 (2008) (viz odstavec 58 výše). Taková kritika byla také vyslovena řadou soudů, jako například Evropským soudním dvorem, Nejvyšším soudem Spojeného království a federálním soudem Kanady (viz odstavce 59–65 a 70–77 výše). Vláda sama připustila, že systém, jenž byl v projednávané věci aplikován, a to ani ve své zlepšené podobě po přijetí rezoluce 1730 (2006), jež umožňuje stěžovatelům žádat na určeném místě o výmaz jejich jmen ze seznamu Rady bezpečnosti, nepřiznává uspokojivou ochranu (viz odstavec 114 výše). Přístup k takovému řízení nemůže nahradit odpovídající soudní kontrolu na úrovni státu nebo třeba jen částečně kompenzovat neexistenci takové kontroly.

154. Nadto Soud uvádí, že švýcarské orgány přijaly určitá opatření za účelem zlepšení situace stěžovatelů, z čehož je zřejmé, že rezoluce 1483 (2003) může být aplikována s jistou flexibilitou (viz odstavce 31–32 a 34 výše). Nicméně tato opatření nebyla dostatečná ve světle výše uvedených závazků Švýcarska plynoucích z čl. 6 § 1 Úmluvy.

155. S přihlédnutím k výše uvedenému Soud shledal, že v projednávané věci došlo k porušení čl. 6 § 1 Úmluvy.

...

VÝROK

Z těchto důvodů Soud

1. *Odmítá* jednomyslně předběžné námitky vlády týkající se tvrzené neslučitelnosti *ratione personae* a *ratione materiae* stížnosti s ustanoveními Úmluvy;
2. *Rozhoduje* patnácti hlasy ku dvěma, že došlo k porušení čl. 6 § 1 Úmluvy;
3. *Odmítá* žádost stěžovatelů o spravedlivé zadostiučinění.

Souhlasné stanovisko soudce Pinta de Albuquerque s podporou soudců Hajieva, Pejchala a Dedova

...

VI. Konečný závěr

71. Místo výlučného a obecného přístupu k mezinárodnímu právu Rada Evropy upřednostňuje multicentrický a kosmopolitní pohled na mezinárodní právo, který odráží vztah mezi mezinárodním právem a Úmluvou, jdoucí dále než ortodoxní, avšak překonaný, monistický či dualistický model. Úmluva představuje jak právo mezinárodní, tak právo ústavní, a tedy konflikt mezi závazky plynoucími z Úmluvy a těmi plynoucími z Charty OSN je konfliktem vnitrosystémovým. Slabý ústavní charakter Charty vždy v takovém konfliktu nepřeváží, a to navzdory pravidlu přednosti, jež stanoví čl. 103. Neexistoval-li by ústavně závazný katalog svobod a práv vynutitelný soudem nebo jiným tělesem či úředníkem oprávněným vykonávat soudní moc uvnitř OSN, pak by členské státy Rady Evropy musely ověřovat vnitřní a vnější souladnost rezolucí OSN ...

72. I přes neexistenci Ústavy pro mezinárodní komunitu jako celek, nesnížitelná pluralita mezinárodního práva znamená přetrvávající rozdrobování se na samostatné, hermetické režimy, jako by byly izolovanými věžemi. Na druhou stranu, decentralizovaná pluralita může být půdou pro vzájemné obohacení a synergií mezi konkurujícími si právními systémy. To neznamená, že riziko kakofonie rozličných regionálních ústavních systémů není všudypřítomné a provázené vynořujícími se konflikty a přesahy, a to alespoň v Evropě a Americe, kde existují regionální ústavní soudy. Takové riziko však může být překonáno pouze tehdy, bude-li ustaven Světový lidskoprávní soud. V takovém případě se OSN stane skutečným vtělením ústavního řádu. Snad společná kritika ze strany Lucemburku i Štrasburku dopadne v New Yorku na úrodnou půdu a dá nový impuls k vytvoření Světového lidskoprávního soudu. Jedině tehdy může být vystavěn jednotný, homogenní, hierarchický systém lidských práv ku prospěchu lidstva, který bude představovat omezení výkonu veřejných pravomocí a užití veřejné síly orgány a úředníky OSN i jeho členů.

72. Do té doby je jistá jedna věc: apokalyptické vyjádření vykreslující mezinárodní právo jako „neprávo“, nebo dokonce předpokládající jeho „smrt“ poté, co lucemburský a štrasburský soud zareagují na „černé listiny“ Rady bezpečnosti,

nejsou ničím jiným než obrannou reakcí na to, co by mělo být vítaným vývojem mezinárodního práva. Mezinárodní právo by bylo významně ohroženo, pokud by převládala slepá a mechanická poslušnost opatřením OSN, které flagrantně odporují mezinárodnímu právu. Nadto evropský systém ochrany lidských práv by byl sám významně narušen, pokud by evropští soudci zaujali postoj *perinde ac cadaver*, jakoby stáli před *legibus solutes* Radou bezpečnosti, jejíž diktát byl nadán nepodmíněnou, nenapadnutelnou zákonností. S ohledem na to, že většina členů Rady bezpečnosti (Spojené království, Francie a Rusko) je vázána evropským ústavním systémem hodnot, jak vypíchlá rezoluce 1597 (2008) Parlamentního shromáždění Rady bezpečnosti, Soud nemůže ignorovat neslučitelnost Úmluvy s výkonem zákonodárné funkce Rady bezpečnosti, neboť existuje nebezpečí, že by rezoluce Rady bezpečnosti mohly být použity jako prostředky obcházení Úmluvy.

73. Cesta z tohoto slepého bodu je jednoduchá: buďto OSN vyslyší výzvu dnešní doby a zhodí se příležitosti vytvořit Světový lidskoprávní soud, aby otevřel možnost přezkumu jednotlivcům a dalším subjektům, na něž cílí jednání orgánů a úředníků OSN, jako například sestavení seznamu osob podezřelých z terorismu, převedení jejich majetku a omezení jejich svobody pohybu; nebo uzná jiné soudní cesty jako například cestou rozšíření pravomocí kanceláře ombudsmana do takové míry, aby měla soudní povahu. Jelikož současná orientace OSN na státy je známkou nepřipravenosti chránit práva a svobody těch, kteří jsou podrobena sankcím uloženým na základě Hlavy VII Radou bezpečnosti, je nezbytné zřízení nového mechanismu ochrany lidských práv. Opět opakují: v principu všechny státy musí být považovány za poškozené v případě *delicta juris gentium*, jakými jsou genocida, zločiny proti lidskosti a terorismus, jejichž pachatelé jsou *hostis humanis generis*. Mezinárodní komunita má nejen právo, ale také povinnost reagovat, avšak reagovat v mezích zákonnosti. Neboť tento právní imperativ naplňuje OSN, jejich stále rostoucí sankční pravomoci, a zejména pak rostoucí asertivita Rady bezpečnosti v této oblasti, jsou vítány, avšak samy vyžadují právní předvídatelnost a soudní odpovědnost. Ústup k méně zaměřeným a méně na pravidlech založeným sankcím nejsou možností, protože by čelily ještě většímu odporu a z tohoto důvodu by byly kontraproduktivní a neefektivní. Obohacením o spravedlivý proces by se sankční systém OSN stal ještě silnějším. Selhání takový systém vytvořit bude znamenat zesílení nepříznivých reakcí, čímž bude vytvořena propast mezi OSN a jeho přirozeným spojencem Radou Evropy, ale zároveň podkope také schopnost bojovat s mnohými nástrahami, jimž svět čelí.

Souhlasné stanovisko soudce Kellera

... E. Závěr

26. Rezoluce Rady bezpečnosti mohou a také se dostávají do konfliktu s lidskoprávními závazky států. Za prvé jednoznačně formulovaná povinnost „zmrazit bez-

odkladně“ vylučuje v projednávaném případě jakékoliv uvážení domácích orgánů, které by umožňovalo přístup k soudu, který vyžaduje čl. 6 § 1 Úmluvy. Jedním ze způsobů, jak tento problém předložený Soudu vyřešit, by bylo uvedení sankčního režimu OSN do souladu s právem na spravedlivý proces. Snad bude rozsudek Soudu impulzem v tomto směru.

27. Zásadní otázkou v tomto případě je, jaké jsou kroky, které jsou vyžadovány od států, které čelí striktně formulované mezinárodněprávní povinnosti, která odporuje lidskoprávnímu závazku. Při zodpovězení této otázky by Soud – jakožto lidskoprávní těleso zřízené k prosazování práv a svobod zakotvených v Úmluvě – selhal ve své funkci, pokud by od států nevyžadoval, aby zasáhly, je-li stěžovatel zbavován ochrany lidských práv. V tomto rozsudku však Soud promeškal svou příležitost vyjasnit, co je od států vyžadováno, nemají-li žádnou míru uvážení při aplikaci rezoluce Rady bezpečnosti, která je neslučitelná s Úmluvou. Chozením okolo horké kaše se Soud vyhnul tomu, aby poskytl soudům jakoukoliv podporu, pokud jde o to, jak by měly v takovém případě postupovat.

Částečně odlišné stanovisko soudce Ziemela

1. Hlasoval jsem proti shledání porušení čl. 6 § 1 za okolností daného případu. Můj nesouhlas je odůvodněn zejména tím, že nesouhlasím s analýzou Soudu, pokud jde o řízení před národními orgány a odůvodnění rozhodnutí národních soudů.

...

9. Švýcarský federální soud se vypořádal se všemi argumenty, které stěžovatelé vznesli. Ve své podstatě se námitka stěžovatelů týkala nedostatků procesních záruk na úrovni OSN, pokud jde o jejich zařazení na seznam Sankčním výborem. Právě tuto námitku předložili k vyřešení v řízení před švýcarskými orgány, a nikoliv otázku, zda byli nebo nebyli napojeni na režim Saddama Husseina nebo zda způsob, jakým Švýcarsko transponovalo povinnosti plynoucí z rezoluce 1483 (2003), byl v rozporu s lidskými právy. Federální soud se přitom ve své podstatě se všemi těmito otázkami vypořádal (viz bod 9 a 10 rozsudků domácích soudů, odstavec 29). Zhodnotil vymezení pravomocí Sankčního výboru a uzavřel, že bylo detailní a neponechávalo prostor pro interpretaci. Seznam sestavený sankčním výborem nebyl indikativní. Jinými slovy, Švýcarsko nemělo žádnou možnost, jak by samo identifikovalo jednotlivce, skupiny osob či jiné subjekty při implementaci opatření proti bývalým úředníkům iráckého režimu, což implementaci této směrnice odlišuje od implementace jiných směrnic Rady bezpečnosti OSN. Rezoluce 1483 (2003) vyžaduje okamžitý převod aktiv do Fondu rozvoje pro Irák. Je důležité uvést, že rezoluce 1483 (2003) nahradila rezoluci 661 (1990), která byla přijata jako součást mezinárodních opatření určených k čelení irácké invazi do Kuvajtu, tedy na podporu první společné akce v reakci na nezákonné užití síly mezi státy od dob studené války. Jinými slovy, celkový kontext opatření je rozdílný a povinnosti stanovené OSN jsou odlišně formulovány.

...

Odlišné stanovisko soudkyně Nussbergerové

...

Švýcarské orgány interpretovaly závazky plynoucí z Úmluvy na jedné straně a ty plynoucí ze závazné rezoluce na straně druhé jako rozporné a daly přednost těm, které plynou z práva OSN. Aplikovaly přitom *de lege lata* existující mechanismus zakotvený v čl. 25 a 103 charty OSN a čl. 30 Vídeňské úmluvy o smluvním právu. S ohledem na čl. 1 Statutu Rady Evropy, podle kterého „členství v Radě Evropy neovlivní účast jejích členů na práci OSN“, nemohu souhlasit s tím, že by Švýcarsko porušilo Úmluvu.

(Zpracovali JUDr. Lubomír Ptáček, Ph.D., a Mgr. Martina Grochová)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
TŘETÍ SEKCE
1. března 2016
VĚC ARLEWIN
(rozsudek ve věci Arlewin proti Švédsku, stížnost č. 22302/10)

Dotčený článek Úmluvy:
čl. 6 odst. 1

Odkazy na českou právní úpravu:

čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod

čl. 2 a čl. 5 odst. 3 nařízení Rady (ES) č. 44/22001 ze dne 22. 12. 2000 o příslušnosti a výkonu soudních rozhodnutí v občanskoprávních a obchodních věcech (nařízení Brusel I)

Klíčová slova:

Přístup k soudu – závazky z komunitárního a unijního práva – Soudní dvůr EU – nařízení – směrnice – ochrana osobnosti – respektování soukromého života

Mezinárodní příslušnost soudů pro řízení o ochraně osobnosti a porušení práva na přístup k soudu podle Úmluvy

Autorský komentář:

Evropský soud pro lidská práva (Soud) se v předkládaném rozhodnutí zabývá situací, kdy švédské soudy odmítly věcně projednat žalobu na náhradu újmy způsobené stěžovateli informacemi obsaženými v televizním pořadu, vysílaném švédskou společností ve Švédsku, prostřednictvím společnosti se sídlem ve Velké Británii, s tím, že nemají mezinárodní příslušnost. Soud v první řadě konstatoval, že pro určení mezinárodní příslušnosti soudů ve stěžovatelově věci se použijí předpisy unijního práva, konkrétně nařízení Brusel I. Za použití judikatury Soudního dvora Evropské unie Soud dovodil, že v posuzované věci jsou věcně příslušné jak švédské soudy, tak soudy ve Spojeném království. Švédsko se nemůže zbavit své povinnosti zajistit stěžovateli účinný přístup k soudu podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy odkazem na skutečnost, že se stěžovatel mohl obrátit na soudy ve Spojeném království – tato možnost se totiž nejeví rozumnou a praktickou alternativou z hlediska stěžovatele. Soud proto shledal porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

Rozsudek rekapituluje důležitou judikaturu SDEU k výkladu čl. 5 odst. 3 nařízení Brusel I, konkrétně pojmu „místo, kde došlo nebo může dojít ke škodné události“.

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatel pan Arlewin je švédský občan a podnikatel. V dubnu roku 2004 vysílala švédská soukromá televize TV3 epizodu televizního pořadu nazvaného „Insider“, ve které měly být odhaleny „pochybné transakce a pochybné osoby“. Pořad byl vysílán živě, s několika předtočenými pasážemi. V pořadu byl stěžovatel, který byl neznámý širší veřejnosti, zobrazen a zmíněn jménem. Byl popsán jako ústřední postava organizovaného zločinu v médiích a reklamě a jako vinný několika případy podvodů a jiných hospodářských trestných činů. Program byl znovu vysílán v dubnu a září 2004. Proti stěžovateli nebylo v té době vedeno žádné trestní stíhání.

Televizní program byl produkován ve Švédsku švédskou společností Strix Television AB. Satelitním spojením byl posílán společnosti Viasat Broadcasting UK Ltd se sídlem v Londýně a odtud byl v nezměněné podobě odesílán k satelitu, který program přenášel švédským divákům. Program bylo možné přes satelitní přijímač nebo kabelové spojení sledovat ve Švédsku zlomek vteřiny potom, co byl odeslán satelitním spojením. I pokud jej bylo možné sledovat ve Velké Británii, což není jisté, sledovalo by jej zde pouze málo diváků. Program byl vysílán ve švédštině pro švédsky mluvící publikum, a byl sponzorován společnostmi působícími na švédském trhu. Moderátorem pořadu byl X, švédský občan, ve Švédsku celebrita a známá osobnost, který byl rovněž výkonným ředitelem společnosti Strix television AB. Pořad byl vysílán dlouhodobě a byl sledován mnoha diváky.

V říjnu 2006 stěžovatel podal žalobu na X za pomluvu a požadoval náhradu škody ve výši 250 000 švédských korun (cca 27 000 EUR). Tvrdil, že X byl zodpovědný za obsah programu, protože nesplnil svoji povinnost ustanovit právně odpovědného editora („ansvarig utgivare“) programu a protože byl jeho moderátorem.

Okresní soud ve Stockholmu nárok zamítl v té části, ve které byl opřen o ústavní zákon. Odkázal na rozsudek švédského nejvyššího soudu o téměř totožném případě a uvedl, že čl. 1 až 9 ústavního zákona nelze na posuzovaný televizní program aplikovat, protože ten nepochází ze Švédska. Vzhledem k tomu, že nelze aplikovat čl. 1 až 9 ústavního zákona, nemůže být X odpovědný za obsah pořadu podle čl. 6 ústavního zákona. Okresní soud dále uvedl, že stěžovatelovy nároky podle trestního zákoníku budou posouzeny po hlavním jednání ve věci.

Stěžovatel se odvolal, zopakoval svoje předchozí námitky, uvedl, že všechny společnosti zapojené do případu byly švédské, včetně společnosti, které byl pořad zasílán do Londýna, Viasat AB, jež má sídlo ve Stockholmu. Ačkoliv Viasat AB získala právo vysílat pořad od švédské společnosti TV3 AB, neměla vliv na výběr vysílaného pořadu ani odpovědnost za jeho obsah. Vzhledem k tomu nemohl být delikt spáchaný vůči stěžovateli vysíláním pořadu přezkoumáván soudy ve Spojeném království. Stěžovatel rovněž tvrdil, že švédské soudy měly pravomoc věc přezkoumat podle nařízení Brusel I. X nesouhlasil a uvedl, že o obsahu pořadů rozhodovala a zodpovídala za něj společnost Viasat Broadcasting UK Ltd, se sídlem ve Spojeném království.

Odvolací soud 20. března 2009 potvrdil rozhodnutí okresního soudu. Uvedl, že stěžovatel neprokázal, že rozhodnutí ohledně obsahu pořadu bylo učiněno ve Švédsku.

Stěžovatel uplatnil další opravný prostředek a požadoval, aby soud předložil Soudnímu dvoru Evropské unie (SDEU) předběžnou otázku týkající se interpretace nařízení Brusel I. Podle stěžovatele toto nařízení opravňuje žalobce, požadujícího škodu vzniklou jinak než ze smlouvy, podat žalobu tam, kde došlo ke škodné události. V nyní posuzovaném případě došlo ke škodné události ve Švédsku, stěžovatel má proto právo podat žalobu ke švédským soudům. Posouzení věci okresním soudem a odvolacím soudem je v rozporu s právem Společenství.

Nejvyšší soud žádost stěžovatele odmítl. Uvedl, že pokud okresní soud shledal, že má pravomoc přezkoumat žalobu stěžovatele potud, pokud je opřena o jiný právní předpis než ústavní zákon, není důvod podávat předběžnou otázku SDEU.

Stěžovatel následně vzal zpět zbývající část žaloby, neboť neměla reálnou šanci na úspěch. Okresní soud nařídil stěžovateli zaplatit X náklady řízení.

Proti stěžovateli bylo zahájeno trestní stíhání mimo jiné v souvislosti se záležitostmi probíranými v předmětném televizním pořadu. Byl odsouzen za podvod a za daňové a účetní trestné činy a potrestán pěti lety odnětí svobody. Trestní stíhání a jeho soulad s čl. 6 a 7 Úmluvy jsou předmětem stížnosti č. 32814/11.

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

Právo Evropské unie a aplikační praxe

37. Ve věci Shevill a ostatní proti Presse Alliance (C-68/93; rozsudek ze dne 7. 3. 1995) SDEU uvedl, že při správném výkladu formulace „místo, kde došlo ke škodné události“ v čl. 5 odst. 3 bruselské úmluvy (předchůdce nařízení Brusel I) může poškozený, do jehož práv bylo zasaženo urážkou na cti novinovým článkem distribuovaným v několika smluvních státech, podat žalobu na náhradu škody proti vydavateli buď u soudů smluvního státu, ve kterém vydavatel článku sídlí, přičemž ty jsou příslušné k odškodnění za pomluvu v plném rozsahu, nebo u soudů každého smluvního státu, v němž byl článek rozšiřován a v němž měl poškozený podle svého tvrzení utrpět zásah do svých práv, přičemž tyto soudy jsou příslušné k rozhodnutí výhradně jen o té části újmy, jež měla poškozenému vzniknout na území daného státu. Kritéria pro posouzení, zda událost způsobila škodu, a požadované důkazy o existenci a rozsahu tvrzené škody, se neřídí Úmluvou, ale hmotným právem určeným na základě kolizních norem státu rozhodujícího soudu, za předpokladu, že tím není narušena účinnost Úmluvy.

38. V rozhodnutí ze dne 25. 10. 2011 ve spojených věcech eDate advertising GmbH proti X (C-509/09) a Olivier Martinez a Robert Martinez proti MGN Limited (C-161/10) interpretoval SDEU čl. 5 odst. 3 nařízení Brusel I ve vztahu k obsahu webových stránek, a to následujícím způsobem (odst. 52):

„... [v] případě tvrzeného porušení osobnostních práv obsahem informací zveřejněných na internetových stránkách má osoba, která se pokládá za poškozenou, možnost podat žalobu na náhradu celé vzniklé újmy buď k soudům členského státu, v němž je vydavatel tohoto obsahu usazen, nebo k soudům členského státu, v němž se nachází centrum jejich zájmů. Tato osoba může také místo žaloby na náhradu celé újmy podat žalobu k soudům každého členského státu, na jehož území je nebo byl přístupný obsah informace zveřejněné na internetu. Tyto soudy jsou příslušné pouze k rozhodování o újmě způsobené na území členského státu sídla soudu, k němuž je žaloba podána.“

39. Ačkoliv nařízení Brusel I vyžaduje, aby členské státy EU učinily své soudy přístupnými, pokud je podle nařízení dána jejich pravomoc, SDEU ve věci Kongress Agentur Hagen GmbH proti Zeehaghe BV (C-365/88; rozsudek ze dne 15. 5. 1990) uvedl, že nařízení neupravuje procesní otázky. To znamená, že soud může věc odmítnout z důvodů vnitrostátních procesních pravidel, pokud vnitrostátní procesní pravidla nenaruší účinnost nařízení Brusel I.

...

Předběžné námitky – pravomoc Soudu *ratione personae*

42. Soud konstatuje, že hlavní otázkou v projednávané věci je, zda Švédsko porušilo práva stěžovatele, když soudy z důvodu aplikace ustanovení ústavního zákona rozhodly o zamítnutí žaloby na ochranu osobnosti, čímž stěžovateli odmítly prostředek k nápravě jeho pověsti. Otázka, zda má Švédsko pravomoc přezkoumat žalobu stěžovatele, ve smyslu čl. 1 Úmluvy, je natolik úzce spojena s podstatou stížnosti, že by měla být přezkoumána při posouzení věci samé spíše než jako otázka přípustnosti. Námitka vlády týkající se přípustnosti *ratione personae* bude proto posouzena v rámci posouzení věci samé.

...

Tvrzené porušení čl. 6 Úmluvy

52. ... Podstatou stěžovatelovy stížnosti podle čl. 6 v posuzované věci je, že mu byl odmítnut přístup k soudu. Tato otázka bude přezkoumána podle čl. 6 odst. 1, který v příslušných částech zní:

„Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla ... projednána nezávislým a nestranným soudem, zřízeným zákonem, který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích ...“

59. Švédsko nemělo účinný právní rámec, který by stěžovateli umožňoval, aby u soudu kohokoliv žaloval za tvrzené porušení práva na soukromí. Otázkou je, zda Švédsko mělo povinnost poskytnout stěžovateli takovou možnost, nebo zda skutečnost, že stěžovateli možnost nápravy mohl poskytnout jiný stát, této povinnosti Švédsko zbavila.

60. Mezi stranami je nesporné, a Soud s tím souhlasí, že vysílání pořadu, ve kterém byl stěžovatel zobrazen a zmíněn jménem, spadá do oblasti jeho osobního

života ve smyslu čl. 8 Úmluvy. Proto se řízení na ochranu osobnosti, zahájené stěžovatelem kvůli vysílání uvedeného programu, týká stěžovatelových „občanských práv nebo závazků“. Pravomoc soudů byla ale vyloučena kvůli procesní překážce, která věcné přezkoumání žalob omezovala na pořady, které jsou považovány za pocházející ze Švédska. Za těchto okolností má Soud za to, že na věc stěžovatele dopadá čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

61. Vláda však naopak tvrdila, že pravomoc v této věci nemají soudy Švédska, ale Spojeného království, a poukazovala na to, že Viasat Broadcasting UK Ltd je společnost se sídlem ve Spojeném království. V této souvislosti se dovolávala „zásady země původu“ ze směrnice AV [směrnice Evropského parlamentu a Rady 2010/13/EU ze dne 10. 3. 2010, o koordinaci některých právních a správních předpisů členských států upravujících poskytování audiovizuálních mediálních služeb (směrnice o audiovizuálních mediálních službách)], podle které se pravomoc určuje především podle země, ve které se nachází centrála televizní stanice a kde jsou přijímána její redakční rozhodnutí. Vláda dále uvedla, že švédský úřad pro vysílání i Ofcom potvrdily, že pravomoc vykonávat dohled nad předmětným vysíláním má orgán Spojeného království Ofcom. Podle názoru vlády byla proto pravomoc švédských soudů vyloučena právem EU. Stěžovatel zpochybnil jak to, že měla v posuzovaném případě televizní stanice vysílající pořad sídlo ve Spojeném království, tak to, že zde byla přijímána její redakční rozhodnutí, a tvrdil, že směrnice AV nestanovuje, že poskytovatel vysílání TV 3 nespadá do švédské pravomoci – uvedený závěr byl vytvořen výhradně výkladem vnitrostátního práva švédským nejvyšším soudem.

62. Soud nejprve poznamenává, že směrnice AV se zabývá pravomocí ve věcech vztahujících se k otázce, zda poskytovatel televizního vysílání dodržuje právní rámec – stanovený jak vnitrostátními, tak unijními předpisy – pro tuto komerční a kulturní aktivitu. Dohled vykonávaný orgánem toho státu, který má k němu pravomoc, se týká témat jako registrace a udělování licencí poskytovatelům televizního vysílání a šetření, zda jsou programy v souladu s pravidly pro vysílání reklamy a s omezeními zaměřenými na prevenci kriminality a diskriminace a na ochranu mladistvých a veřejného zdraví. Lze však pochybovat o tom, že směrnice řeší všechny otázky týkající se pravomoci, které mohou vyvstat v souvislosti s vysíláním televizního programu. Tento závěr je podepřen rozsudkem SDEU ze dne 9. 7. 1997, ve kterém soud přezkoumával předchůdce směrnice AV, směrnici o koordinaci některých právních a správních předpisů členských států upravujících provozování televizního vysílání z roku 1989 (89/552/EHS), zejména její regulaci vysílání reklamy, a zjistil, že směrnice sice koordinuje předpisy o televizní reklamě a sponzorování, ale činí tak pouze částečně. SDEU dále rozhodl, že stát může přijmout opatření týkající se televizního vysílání, ačkoliv nebyl podle směrnice vysílajícím státem – a tím pádem ani státem, který má soudní pravomoc – za předpokladu, že přijatá opatření neznemožní přenos jako takový a že nebudou zahrnovat

další kontrolu vysílání navíc k té, kterou již provedl vysílající stát [věci C-34/95, C-35/95 a C-36/95, Konsumentombudsmannen (KO) proti De Agostini (Svenska) Förlag AB a TV-Shop i Sverige AB, odst. 27–38]. Pravomoc nad poskytovateli televizního vysílání udělená jednomu státu směrnicí z roku 1989 neměla obecnou platnost, vztahující se i na záležitosti, které ve směrnici nejsou uvedeny. Totéž musí platit i pro směrnici AV z roku 2010. Soud dále říká, že pokud směrnice AV v čl. 28 řeší situaci, kdy byly poškozeny dobrá pověst a jméno osoby nepravdivými skutečnostmi uvedenými v televizním programu, zabývá se pouze právem na odpověď a obdobnými prostředky nápravy, ale nezabývá se řízením na ochranu osobnosti a souvisejícím požadavkem na náhradu újmy.

63. Soud proto nepřisvědčil argumentu vlády, že směrnice AV ... určuje stát, který má soudní pravomoc v případě, kdy jednotlivec podá žalobu na ochranu osobnosti a žaluje novináře nebo vysílací společnost o náhradu újmy. Soudní pravomoc podle práva Evropské unie je upravena nařízením Brusel I. Podle čl. 2 a 5 tohoto nařízení mají pravomoc k řešení nyní posuzované věci jak Spojené království, tak Švédsko: X má domicil ve Švédsku, zatímco Viasat Broadcasting UK Ltd je zapsána, a tudíž má domicil, ve Spojeném království, a je možno argumentovat, že škodná událost nastala v kterékoliv z uvedených dvou zemí, neboť televizní program byl vysílán ze Spojeného království a tvrzené poškození stěžovatelovy pověsti a soukromí se projevilo ve Švédsku.

64. Ponechávající otevřenou otázku vznesenou vládou, zda závazná ustanovení právních předpisů EU by měla vliv na odpovědnost podle čl. 1 Úmluvy, Soud shledal, že vláda neprokázala, že pravomoc soudů Švédska byla v posuzované věci takovými předpisy vyloučena. Soudní pravomoc byla spíše vyloučena vnitrostátními právními předpisy, zejména ústavním zákonem, tak, jak byl vykládán nejvyšším soudem.

65. Podle čl. 1 Úmluvy Švédsko „přiznává každému, kdo podléhá [jeho] jurisdikci, práva a svobody“ uvedené v Úmluvě. V souvislosti s tím Soud připomíná, že jak stěžovatel, tak X, osoba, proti které stěžovatel zahájil řízení na ochranu osobnosti, jsou švédští občané. Navíc, jak bude dále popsáno, existovala silná spojitost mezi Švédskem na straně jedné a televizním programem a společností zodpovědnou za jeho obsah a zapojenou do jeho vysílání na straně druhé. Tyto okolnosti postačují k závěru, že existoval *prima facie* závazek Švédska zajistit stěžovatelova práva, včetně práva na přístup k soudu. To, že má stěžovatel možnost využít práva na přístup k soudu v jiné zemi, konkrétně ve Spojeném království, neovlivňuje odpovědnost Švédska podle čl. 1, ale je to spíše faktorem, který má být zvážen při posuzování, jestli omezení přístupu k soudu ve Švédsku, za okolností tohoto konkrétního případu, bylo přiměřené podle čl. 6.

66. Soud připomíná, že čl. 6 odst. 1 garantuje každému, že jakákoliv žaloba týkající se jeho nebo jejich civilních práv a závazků bude projednána soudem. Tímto způsobem vyjadřuje „právo na soud“, jehož jeden aspekt představuje právo na

přístup k soudu, tj. právo zahájit řízení před soudem v civilních věcech (viz Golder proti Spojenému království, rozsudek ze dne 21. 2. 1975, § 35–36). Toto právo předpokládá, že žalovaná věc bude posuzována meritorně.

67. Nicméně právo na přístup k soudu není absolutní a může podléhat legitimním omezením. Při stanovení takových omezení mají smluvní státy určitý prostor pro uvážení. Omezení však nesmí do přístupu k soudu ponechaného jednotlivci zasáhnout takovým způsobem nebo do takové míry, že bude narušena samotná jeho podstata. Omezení dále nebude v souladu s čl. 6 odst. 1, pokud nesleduje legitimní cíl a pokud neexistuje přiměřený vztah proporcionality mezi použitými prostředky a cílem, kterého má být dosaženo (viz, například, Golder proti Spojenému království, citovaný výše, § 38; a F. E. proti Francii, rozsudek ze dne 30. 10. 1998, § 44).

68. Pokud jde o švédské právní předpisy týkající se pomluvy, Soud úvodem připomíná, že pomluva je trestný čin jak podle trestního zákoníku, tak podle ústavního zákona, což znamená, že pomluva je nezákonná i v případě, že je učiněna prostřednictvím ústavně chráněného média, jakým je například televize. Švédský systém obecně, včetně řízení podle trestního zákoníku a zvláštního řízení pro případy týkající se svobody tisku a svobody slova, nabízí jednotlivci možnost bránit jeho nebo její pověst.

69. Soud bere na vědomí, že zásada svobodné komunikace a omezení odpovědnosti za delikty spáchané v souvislosti se svobodou slova v televizním vysílání, kterou zásadně nese odpovědný redaktor, jsou důležitými prvky švédského právního systému, chránícími svobodu tisku a svobodu slova, a že tyto prvky lze v zásadě považovat za nezbytné v demokratické společnosti. V případech, kdy se aplikují kapitoly 1–9 ústavního zákona, ukládající jednotlivci, který byl obětí pomluvy, podat trestní oznámení proti odpovědnému redaktorovi, proto mohou být procesní omezení přiměřená sledovanému cíli.

70. Nicméně v nyní posuzovaném případě byl předmětný program vysílán způsobem, který vedl k tomu, že vnitrostátní soudy uzavřely, že ve smyslu ústavního zákona nepochází ze Švédska. V důsledku toho nebyly na posuzované vysílání aplikovatelné kapitoly 1–9 uvedeného předpisu a zvláštní řízení použitelné v případech týkajících se svobody tisku a svobody projevu nebylo pro stěžovatele dostupné. Nicméně vysílání spadalo pod kapitolu 10 odst. 2 ústavního zákona, což znamená, že moderátoři programu a jeho účastníci požívali svobodu komunikace, bez ohledu na skutečnost, že žádný jednotlivec nemohl být shledán odpovědným za obsah programu podle kapitoly 6 ústavního zákona ...

71. V důsledku toho nemohl stěžovatel podle švédského práva nikoho žalovat, ať už ve zvláštním řízení podle ústavního zákona, nebo v řízení podle trestního zákoníku. Konstrukce právního systému vedla k tomu, že soudy odmítly stěžovatelův případ věcně přezkoumat.

72. Bez ohledu na to, zda by soudy Spojeného království měly pravomoc (viz odst. 63 výše), Soud poznamenává, že obsah, produkce a vysílání televizní-

ho programu, stejně jako jeho důsledky, měly velmi silné spojení se Švédskem. Program byl v této zemi vyroben švédskými občany pro švédské televizní společnosti. Moderátor programu, X, je stejně jako stěžovatel švédským občanem, který má ve Švédsku domicil. Program byl vysílán ve švédštině, výhradně pro švédské diváky, kteří vysílání přijímali prostřednictvím satelitního přijímače nebo kabelového připojení. Oproti tomu ve Spojeném království mohl být program sledován pouze velmi malým počtem osob, pokud vůbec někým. Původně byl vysílán živě a vláda nevysvětlila, jak by jakékoliv úpravy nebo jiná opatření ke kontrole obsahu programu mohly proběhnout mimo Švédsko. Navíc byl program sponzorován společnostmi soutěžícími na švédském trhu. Rovněž obvinění vznesené proti stěžovateli se týkaly trestné činnosti spáchané ve Švédsku. Jak již bylo zmíněno, projevilo se tam tudíž i údajné poškození pověsti a soukromí stěžovatele. Stručně řečeno, kromě technického detailu – že vysílání probíhalo přes Spojené království – program a jeho vysílání byly ve své podstatě plně švédské.

73. Za těchto okolností Soud uzavřel, že Švédsko mělo podle čl. 6 Úmluvy povinnost poskytnout stěžovateli účinný přístup k soudu. Zahájení řízení na ochranu osobnosti před britskými soudy nemůže být v tomto konkrétním případě označeno za rozumnou a praktickou alternativu pro stěžovatele, a Švédsko se proto nemůže zprostit odpovědnosti podle čl. 6 s odkazem na tuto možnost. Tím, že věc zažaloval před švédskými soudy, se žadatel pokusil využít jediné schůdné možnosti vedoucí k přezkoumání jeho žaloby na ochranu osobnosti. Odmítnutím žaloby stěžovatele bez jejího věcného přezkoumání švédské soudy narušily samotnou podstatu stěžovatelova práva na přístup k soudu. Podle názoru Soudu byly právní překážky přístupu k soudu příliš dalekosáhlé a nemohou být za daných konkrétních okolností považovány za přiměřené.

74. Soud tedy zamítá námitku vlády, že má být stížnost shledána nepřijatelnou pro neslučitelnost s ustanoveními Úmluvy *ratione personae*, a shledává, že došlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

...

VÝROK

Z uvedených důvodů soud jednomyslně

1. *Rozhoduje*, že námitku vlády, podle které je stížnost nepřijatelná *ratione personae*, posoudí spolu s posouzením věci samé, a *zamítá* ji;
2. *Prohlašuje* stížnost za přípustnou;
3. *Rozhoduje*, že došlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy;
4. *Rozhoduje*, že nevyvstává žádná samostatná otázka podle čl. 8 nebo 13 Úmluvy;
5. *Rozhoduje*,
  - a) že žalovaný stát je povinen zaplatit stěžovateli do tří měsíců ode dne, kdy se rozsudek stane konečným, podle čl. 44 odst. 2 Úmluvy následující částky, které

budou převedeny do měny žalovaného státu podle směnného kurzu platného v den zaplacení:

- i) 12 000 EUR a jakoukoliv daň, která může být vybírána, pokud jde o náhradu nemajetkové újmy;
  - ii) 20 000 EUR a jakoukoliv daň, která může být vybírána, pokud jde o náklady a výdaje;
- b) že od uplynutí výše zmíněných tří měsíců až do zaplacení náleží stěžovateli z výše uvedených částek úrok ...

6. *Zamítá* ve zbytku požadavek stěžovatele na spravedlivé zadostiučinění

K rozsudku je připojeno odlišné stanovisko soudce Silvise.

(Zpracovali JUDr. Pavel Simon a Mgr. Gabriela Černá)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
VELKÝ SENÁT
23. června 2016
VĚC BAKA
(rozsudek ve věci Baka proti Maďarsku, stížnost č. 20261/12)

Dotčené články Úmluvy:

čl. 6 odst. 1, čl. 10, čl. 1 Protokolu č. 1

Odkazy na českou právní úpravu:

čl. 6 odst. 1, čl. 11, 17 Listiny základních práv a svobod

§ 13 a § 31a zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem

Klíčová slova:

Soudce a úřední osoba – právo na svobodu projevu – spravedlivý proces – právní stát – právo na přístup k soudu – právo na výkon veřejné funkce

Nezákonné předčasné ukončení mandátů předsedy Nejvyššího soudu Andráse Baky

Autorský komentář:

Rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ve věci odvolání bývalého předsedy Nejvyššího soudu Maďarska Andráse Baky ze dne 23. 6. 2016 potvrdil senátní rozsudek ze dne 27. 5. 2014, kterým Soud rozhodl, že došlo k porušení čl. 6 odst. 1 a čl. 10 Úmluvy.

Velký senát potvrdil, že předčasným odvoláním stěžovatele, který zastával funkci předsedy Nejvyššího soudu Maďarska a jemuž ještě nevypřela ani polovina šestiletého trvání mandátu, došlo k porušení práva na přístup k soudu, neboť namítané rozhodnutí o odvolání nebylo předmětem soudního přezkumu. Soud se v rozsudku opírá o značné množství evropských a mezinárodních dokumentů, z kterých dovozuje, že zinscenovaná akce odvolání předsedy Baky a následně účelově schválené zákonné požadavky na osobu zastávající funkci předsedy nově vzniklé Kúrie, *a priori* vylučující možnost jmenovaného o post usilovat, není slučitelná s principy právního státu, který musí poskytnout záruky nezávislosti a nestrannosti takových odvolacích procesů ze strany moci zákonodárné a výkonné.

Při konstatování porušení čl. 10 Úmluvy Soud také uvedl, že i zde chyběly účinné a přiměřené procesní záruky proti zneužití s tím, že předseda Nejvyššího soudu, který byl zároveň předsedou Národní rady soudnictví, měl nejen právo,

ale zejména povinnost vyjádřit své názory na legislativní reformy v oblasti správy soudnictví a justice obecně.

Nedávný ústavně-politický vývoj v Maďarsku je tak Soudem podruhé podroben kritice, přičemž jak Evropská komise, tak i Benátská komise upozorňují na nebezpečný trend při odstředování kritiků vládní politiky prostřednictvím ústavních změn, které činí z procesu probíhajícího pod pláštěm ústavního pořádku praxi, která je na míle vzdálena demokratickým postupům. Soud v rozsudku velkého senátu připisuje čl. 6 odst. 1 a čl. 10 Úmluvy účinky, jejichž význam musí převážit i svévolné, byť formálně „ústavně konformní“ praxi. Množství a různost mezinárodně právních dokumentů včetně těch s povahou *soft law*, na které rozsudek velkého senátu odkazuje, nicméně ukazuje, že nezávislost soudnictví je křehkou hodnotou, která se může pojmově „vyprázdnit“ pod vlivem politických tlaků. Nedostatek procesních záruk bránících zneužitím moci pak vede v kontextu projednávané věci nejen k porušení práva na spravedlivý proces a svobodu projevu, ale také k porušení samotné podstaty principu právního státu.

(Mgr. Aleš Pavel)

O rozhodnutí Baka proti Maďarsku jsme informovali již v čísle 3/2014 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek. Senát Evropského soudu pro lidská práva rozhodl dne 27. 5. 2014 (dále je „rozhodnutí senátu“). Na žádost maďarské vlády došlo k postoupení případu velkému senátu, který rozhodl dne 23. 6. 2016 (dále jen „rozhodnutí velkého senátu“). Předkládaný text je překladem relevantních částí rozhodnutí velkého senátu. Ve skutkových okolnostech čtenáře odkazujeme na anotaci zpracovanou ve výše uvedeném čísle Sbírkou.

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

I. Tvrzené porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy

89.–90. Evropský soud pro lidská práva (dále jen „Soud“) v rozhodnutí senátu ze dne 27. 5. 2014 shledal, že došlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Poznamenal, že kritérium představené v rozhodnutí Vilho Eskelinen proti Finsku, č. 63235/00, rozsudek velkého senátu ze dne 19. 4. 2007, ohledně státních zaměstnanců se nelišilo od merita stížnosti podle čl. 6 týkající se přístupu k soudu. Soud shledal, že podle maďarského práva soudci Nejvyššího soudu včetně jeho předsedy nebyli výslovně zbaveni práva na přístup k soudu. Naopak právní řád výslovně poskytoval právo přezkoumat věc u soudu v případě odvolání soudního funkcionáře. Spíše než výslovným vyloučením bylo stěžovatelovo právo na přístup k soudu znemožněno faktem, že napadené opatření, předčasné ukončení jeho mandátu předsedy Nejvyššího soudu, bylo uvedeno v samotném Základním zákoně (nová maďarská ústava), a tedy nemohlo být předmětem jakékoli formy soudního přezkumu včetně

přezkumu Ústavním soudem. Na základě výše uvedených úvah senát shledal, že byla založena příslušnost *ratione materiae* a že došlo k porušení stěžovatelova práva na přístup k soudu kompetentnímu k přezkumu předčasného ukončení jeho mandátu tak, jak je to garantováno čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

100.–103. Velký senát připomíná, že pro aplikaci civilní větve čl. 6 odst. 1 zde musí být spor o „právo“, které musí mít alespoň rozumné základy (v originále „*arguable grounds*“), aby mohlo být uznáno národním právem. Je přitom nerozhodné, jestli je toto právo chráněno Úmluvou. Spor musí být skutečný a vážný. Nemusí se týkat jen samotné existence práva, ale také jeho rozsahu a způsobu jeho výkonu. Co se týče civilní povahy práva, Soud již před rozhodnutím Vilho Eskelinen dospěl k závěru, že zaměstnanecké spory mezi státem a státními zaměstnanci, jejichž povinnosti zahrnovaly specifické aktivity veřejné služby, nebyly civilní povahy, a tedy byly vyloučeny z působnosti čl. 6 odst. 1 Úmluvy (viz Pellegrin proti Francii, č. 28541/95, rozsudek ze dne 8. 12. 1999, § 66). Rozvinutím kritérií z rozhodnutí Pellegrin byly zaměstnanecké spory týkající se soudnictví vyloučeny z působnosti čl. 6 odst. 1, přestože soudnictví není součástí běžné státní správy, je ale typicky považováno za veřejnou službu (viz Pitkevich proti Rusku, č. 47936/99, rozsudek ze dne 8. 2. 2001; nebo co se týče předsedy Nejvyššího soudu viz Harabin proti Slovensku, č. 58688/11, rozsudek ze dne 20. 11. 2012). Aby se mohl členský stát Úmluvy dovolat vyloučení ochrany stěžovatele garantované čl. 6 na základě toho, že je stěžovatel státním zaměstnancem, musí být splněny dvě podmínky. Za prvé musí být národním právem pro dotčenou funkci přístup k soudu výslovně vyloučen. Za druhé musí být toto vyloučení odůvodněno objektivními důvody státního zájmu. Aby bylo vyloučeno odůvodněné, nepostačuje, že se státní zaměstnanec podílí na výkonu státní moci nebo, řečeno slovy rozhodnutí Pellegrin, je zde „speciální vztah důvěry a loajality“ mezi státním zaměstnancem a státem jako zaměstnavatelem. Stát také musí ukázat, že předmětem sporu je záležitost týkající se výkonu státní moci a že to zahrnuje speciální vztah. Z principu tedy nemůže k vyloučení z garancí poskytnutých čl. 6 dojít v případech běžných pracovněprávních sporů jako sporů o plat, zaměstnaneckých či jiných výhod, z pozice speciální povahy vztahu mezi konkrétním státním zaměstnancem a státem. Bude zde obecná domněnka, že čl. 6 se aplikuje. Bude na vládě státu, aby ukázala, že stěžovatel nemá přístup k soudní ochraně podle národního práva a dále že vyloučení práva podle čl. 6 pro státní zaměstnance je odůvodněné (viz Vilho Eskelinen, citováno výše, § 62).

104. Přestože Soud v rozhodnutí Vilho Eskelinen vyslovil, že odůvodnění tohoto rozhodnutí bylo limitováno na situace státních zaměstnanců (§ 61 rozhodnutí), v rozhodnutí velkého senátu Soud poznamenává, že vymezená kritéria byla aplikována různými senáty Soudu na spory týkající se soudců včetně předsedů Nejvyšších soudů, a Soud neshledává důvod, proč se odchýlit od tohoto trendu. Přestože soudnictví není součástí běžné státní správy, je typicky považováno za veřejnou službu (viz rozhodnutí Pitkevich).

105. Soud také poznamenává, že kritéria z rozhodnutí Vilho Eskelinen byla aplikována na všechny typy sporů týkajících se státních zaměstnanců a soudců, zejména ohledně přijímání a jmenování (viz Juričić proti Chorvatsku, č. 58222/09, rozsudek ze dne 26. 7. 2011), povyšování (viz Dzhidzheva-Trendafilova proti Bulharsku, č. 12628/09, rozhodnutí ze dne 9. 10. 2012), překládání k jinému soudu (viz Ohneberg proti Rakousku, č. 10781/08, rozsudek ze dne 18. 9. 2012, § 25) a odvolání (viz Olujić proti Chorvatsku, č. 22330/05, rozsudek ze dne 5. února 2009, týkající se disciplinárního ukončení funkce předsedy Nejvyššího soudu, Nazzis proti Turecku, č. 22412/05, rozhodnutí ze dne 26. května 2009, týkající se disciplinárního odvolání veřejného žalobce). Ve věci G. proti Finsku, č. 33173/05, rozsudek ze dne 27. ledna 2009, § 31–34, vláda tvrdila, že soudcovo právo na setrvání v úřadu bylo speciální a nemohlo být srovnáváno s „běžnými pracovními spory“ v kontextu rozhodnutí Vilho Eskelinen. Tento argument Soud implicitně odmítl a principy z rozhodnutí Vilho Eskelinen aplikoval. Výslovněji ve věci Bayer proti Německu, č. 8453/04, rozsudek ze dne 16. 7. 2009, § 38, týkající se odvolání z funkce soudního vykonavatele, Soud konstatoval, že spory týkající se „výplat, zaměstnaneckých a jiných výhod“ nebyly nic více než jen případy „běžných pracovních sporů“, na které by se měl čl. 6 aplikovat na základě kritérií z rozhodnutí Eskelinen.

108.–111. Ochrana stěžovatelova práva na setrvání ve funkci během celého mandátu předsedy Nejvyššího soudu byla podpořena ústavními principy týkajícími se nezávislosti soudnictví a neodvolatelností soudců. Článek 48 odst. 3 maďarské ústavy z roku 1949 stanovil, že soudci mohou být odvoláni z úřadu pouze na základě procedur stanovených právem a v souladu s nimi. Ve světle faktů případu Soud konstatuje, že se jedná o skutečný a vážný spor o právu na rozumných základech podle národního práva (viz Vilho Eskelinen, citováno výše, § 41; a Savino proti Itálii, č. 17214/05, 20329/05 a 42113/04, rozsudek ze dne 28. 4. 2009, § 68–69).

112.–113. Soud musí posoudit, jestli je stěžovatelovo právo „civilní“ ve významu čl. 6 odst. 1. První podmínka testu Eskelinen je, jestli vnitrostátní právo výslovně vyloučilo přístup k soudu pro konkrétní pozici či zaměstnaneckou kategorii. Např. ve věci Suküt proti Turecku, č. 59773/00, rozhodnutí ze dne 11. 9. 2007, týkající se předčasného důchodu armádního důstojníka na základě disciplinárního rozhodnutí, turecké ústavní právo jednoznačně specifikovalo, že rozhodnutí Nejvyšší armádní rady nebylo podrobeno soudnímu přezkumu. To stejné platí pro rozhodnutí Nejvyšší rady soudců a veřejných žalobců (viz Serdal Apay proti Turecku, č. 3964/05, rozhodnutí ze dne 11. 12. 2007; a Nazzis, citováno výše, týkající se jmenování a odvolávání veřejných žalobců; také viz Özpınar proti Turecku, č. 20999/04, rozsudek ze dne 19. 10. 2010, § 30, týkající se odvolání soudce z funkce na disciplinárním základě). Ve věci Nedeltcho Popov proti Bulharsku, č. 61360/00, rozsudek ze dne 22. 11. 2007, ustanovení bulharského pracovního zákoníku jednoznačně stanovilo, že vnitrostátní soudy nemají jurisdikci k přezkumu

sporů týkajících se odvolání z pozice v Radě ministrů včetně postu zastávaného stěžovatelem (hlavní poradce). Přestože bylo toto omezení následně shledáno protiústavním (bez retroaktivního účinku), Soud rozhodl, že v době propuštění neměl stěžovatel právo na přístup k soudu podle národního práva, aby podal žalobu pro neplatné propuštění (viz *Nedeltscho Popov*, citované výše, § 38).

114. Soud se domnívá, že by tento případ měl být odlišen od výše zmíněných sporů. Stěžovatel, jakožto držitel dotčeného mandátu, nebyl výslovně zbaven práva na přístup k soudu. Přímo naopak – národní právo umožňovalo přezkum pro ty limitované případy, kdy bylo odvolání představitele soudu možné. Odvolaný funkcionář měl právo na projednání svého případu před Služebním tribunálem. Z tohoto ohledu byla soudní ochrana poskytována národním právem v případech odvolání v souladu se standardy mezinárodního práva a práva Rady Evropy o nezávislosti soudnictví a procedurální ochrany aplikovatelné v případě odvolání soudců (viz bod 20 Základních zásad nezávislosti soudnictví OSN, odstavce 1.3, 5.1 a 7.2 Evropské charty o statutu soudců a další).

120. Soud připomíná, že právo na přístup k soudu, tedy právo, které zaručuje právo na řízení před soudem v civilní věci, zakládá element, který je komponentou práva podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Ten dává jak záruky organizace a složení soudu, tak záruky náležitosti řízení. Tyto komponenty dohromady vytváří právo na spravedlivý proces zaručené čl. 6 odst. 1 (viz *Golder proti Spojenému království*, č. 4451/70, rozsudek ze dne 21. 2. 1975, § 36). Nicméně právo na přístup k soudu není absolutní a může být předmětem omezení, pokud nedojde k omezení či úplnému vyloučení práva v rozsahu, v jakém by byla popřena samotná podstata práva. Stejně tak nebude v souladu s čl. 6 odst. 1, pokud omezení nesleduje legitimní cíl, a pokud zde není rozumná proporcionalita mezi zvolenými prostředky a zamýšleným cílem (viz *Markovic a ostatní proti Itálii*, č. 1398/03, rozsudek velkého senátu ze dne 14. 12. 2006, § 99; a *Stanev proti Bulharsku*, č. 36760/06, rozsudek velkého senátu ze dne 17. 1. 2012, § 230).

121. V tomto případě předčasné ukončení stěžovatelova mandátu jako předsedy Nejvyššího soudu nebylo přezkoumáno a přezkum soudem nebo jiným orgánem vykonávající soudní moc ani nebyl možný. Tento nedostatek soudního přezkumu byl výsledkem legislativy, jejíž kompatibilita s požadavky na právní stát je pochybná. S tímto vědomím Soud dospěl k závěru, že stát zasáhl do samotné podstaty stěžovatelova práva na přístup k soudu.

122. Došlo tedy k porušení stěžovatelova práva na přístup k soudu tak, jak je garantováno čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

II. Tvrzené porušení čl. 10 Úmluvy

124. V rozhodnutí senátu bylo zohledněno, že skutkové okolnosti případu a sled událostí ukázaly, že předčasné skončení stěžovatelova mandátu jako předs-

dy Nejvyššího soudu nebylo výsledkem reformy soudnictví, jak tvrdila vláda, ale následkem jeho názorů a kritiky, kterou veřejně prezentoval. Návrhy na ukončení jeho mandátu a nové kritérium pro možnost výkonu funkce předsedy Kúrie byly předloženy Parlamentu poté, co stěžovatel veřejně vyjádřil své názory na legislativní reformy. Tato opatření byla přijata v extrémně krátkém čase (viz § 94 rozhodnutí senátu). Fakt, že funkce předsedy Národní rady soudnictví byla oddělena od pozice předsedy Kúrie, nebyl sám o sobě dostatečný k závěru, že funkce, do které byl stěžovatel zvolen, přestala existovat poté, co Základní zákon vešel v účinnost. Předčasné ukončení jeho mandátu tedy bylo zásahem do výkonu jeho práva na svobodu projevu (viz § 97).

140. Soud si je vědom své judikatury ohledně aplikace čl. 10 obecně na státní zaměstnance (viz Vogt proti Německu, č. 17851/91, rozsudek ze dne 26. 9. 1995, § 53; a Guja proti Moldávii, č. 14277/04, rozsudek velkého senátu ze dne 12. 2. 2008) a na funkce v soudnictví (viz Wille proti Lichtenštejnsku, č. 28396/95, rozsudek velkého senátu ze dne 28. října 1999, § 41–42; a Harabin, citován výše, § 149, týkající se předsedy slovenského Nejvyššího soudu). Nicméně v případech týkajících se disciplinárních řízení, jmenování či odvolávání soudců musel Soud nejprve posoudit, jestli nedošlo k zásahu do stěžovatelovy svobody projevu ve formě „formalit, podmínek, omezení nebo sankcí“ (viz čl. 10 odst. 2 Úmluvy) nebo jestli napadené jednání ovlivnilo možnost výkonu práva na veřejnou pozici ve správě justice, jako práva negarantovaného Úmluvou.

141. V rozhodnutí Wille Soud shledal, že dopisem zasláným stěžovateli (kterým byl předseda Správního soudu Lichtenštejnska) lichtenštejnský princ oznámil svůj úmysl ho znovu nejmenovat do veřejné funkce, a tím založil „postih za předchozí výkon stěžovatelova práva na svobodu projevu“ (v originále „*reprimand for the previous exercise by the applicant of his right to freedom of expression*“, viz Wille, citovaný výše, § 50). Soud shledal, že princ v dopisu kritizoval obsah stěžovatelovy veřejné přednášky o pravomoci Ústavního soudu a oznámil úmysl sankcionovat ho za jeho názory na určité otázky ústavního práva. Soud tedy shledal, že čl. 10 byl aplikovatelný a že zde byl zásah do stěžovatelovy svobody projevu. Podobně ve věci Kudeshkina proti Rusku, č. 29492/05, rozsudek ze dne 26. 2. 2009, Soud shledal, že rozhodnutí o znemožnění výkonu soudní funkce bylo založeno na stěžovatelčiných výrocích v médiích. Ani stěžovatelčiny předpoklady k výkonu veřejné funkce, ani její profesní dovednosti potřebné k výkonu soudní funkce nebyly součástí argumentů u vnitrostátních autorit. Omezení se tak esenciálně týkalo svobody projevu, a ne výkonu postu ve správě justice (viz Kudeshkina, § 79–80; co se týče disciplinárního odvolání veřejného žalobce, viz Kayasu proti Turecku, č. 64119/00, rozsudek ze dne 13. 11. 2008, § 77–81).

142. Na druhou stranu v jiných případech Soud shledal, že omezení leželo ve sféře držení veřejné pozice ve správě soudnictví a nebylo spojené s výkonem svobody projevu. V rozhodnutí Harabin Soud posuzoval vládní návrh zprostit stěžovatele

funkce předsedy Nejvyššího soudu (založený na zprávě ministra spravedlnosti), který se týkal schopností stěžovatele vykonávat jeho funkce, tedy posouzení jeho profesionální kvalifikace a personálních kvalit v kontextu jeho aktivit a přístupů týkajících se státní administrativy Nejvyššího soudu. Zpráva ministra spravedlnosti kromě jiného pojednávala o stěžovatelově selhání spočívající v neodvolání soudce Nejvyššího soudu, který napadl zástupce ministerstva spravedlnosti, a k jeho tvrzenému selhání při posuzování profesionálních kritérií při navrhování kandidátů k naplnění míst na Nejvyšším soudu. Přestože také referovala o vyjádřených názorech stěžovatele na návrh novely ústavy (týkající se obav nad dělbou moci a nezávislostí justice), z předložených dokumentů Soud shledal, že návrh na odvolání stěžovatele nebyl „výlučně nebo převážně založen na těchto názorech“. V rozhodnutí Harabin dále šlo převážně o stěžovatelovo profesní chování v kontextu správy soudu, které představovalo hlavní aspekt případu. Disciplinární řízení proti němu (po jeho odmítnutí umožnění auditu zaměstnanci ministerstva financí, o kterém se domníval, že by měl být proveden Nejvyšším kontrolním úřadem) se týkalo špatného výkonu jeho povinností jako předsedy Nejvyššího soudu, a tedy leží ve sféře jeho zaměstnání ve veřejné službě. Dále kárné řízení, ze kterého byl uznán vinným, se netýkalo žádných výroků či názorů jím prezentovaných v rámci veřejné debaty. Soud tedy shledal, že namítané jednání nezaložilo zásah do práva podle čl. 10 a označil stížnost za nepřipustnou (viz Harabin, citováno výše, § 150–153).

143. Soud musel nejprve posoudit, zda namítané jednání bylo zásahem do stěžovatelova práva na svobodu projevu. Po posouzení skutečností tohoto případu a povahy vznesených obvinění Soud usoudil, že tato záležitost by měla být posouzena ve světle obecných principů vycházejících z jeho judikatury na posouzení důkazů. Znovu zdůrazňuje, že pro posuzování důkazu zvolil důkazní standard „nad rozumnou pochybnost“. Úloha Soudu není, aby posuzoval trestněprávní vinu nebo občanskoprávní odpovědnost, ale odpovědnost členských států podle Úmluvy.

146.–147. K ukončení stěžovatelova mandátu došlo 1. 1. 2012, kdy vešel v účinnost Základní zákon a Kúria se stala právním nástupcem Nejvyššího soudu. Dne 9. 11. 2011 byl navíc novelizován maďarský zákon o organizaci a správě soudů a bylo zavedeno nové kritérium požadavků na post prezidenta Kúrie. Kandidáti pro tento post museli být soudci jmenovaní na neomezené období a museli odsloužit alespoň pět let na postu soudce v Maďarsku. Čas strávený jako soudce mezinárodního soudu se nezohledňoval, což se projeвило ve znemožnění stěžovatelů ucházet se o post předsedy Kúrie.

148. Soud je toho názoru, že se musí posuzovat posloupnost událostí v jejich celku spíše než odděleně a samostatně – a takto Soud dospěl k závěru, že je zde na první pohled (*prima facie*) důkaz o kauzálním propojení mezi stěžovatelovým výkonem práva na svobodu projevu a ukončením jeho mandátu. Toto je podepřeno mnoha dokumenty předloženými stěžovatelem, které referují o rozšířeném povědomí o tom, že takové kauzální spojení existuje. Mezi předložené texty přitom

nepatří pouze maďarský a zahraniční tisk, ale také dokumenty přijaté institucemi Rady Evropy.

149. Soud je toho názoru, že jakmile je zde *prima facie* důkaz ve prospěch stěžovatelovy verze skutkových okolností a existence kauzálního spojení, důkazní břemeno se přesouvá na stát. Toto je zvláště důležité v tomto konkrétním případě vzhledem k tomu, že důkazy pro důvody ukončení stěžovatelova mandátu disponuje vláda a tato otázka nebyla nikdy vyložena a přezkoumána před nezávislým soudem nebo jiným tělesem, na rozdíl od případu místopředsedy Nejvyššího soudu. Soud poznamenává, že vysvětlení o ukončení stěžovatelova mandátu nebyla v době přijetí právní úpravy nijak detailní. Zákony odkázaly velmi obecně k novému Základnímu zákonu Maďarska, nástupnictví Nejvyššího soudu a úpravám soudního systému vyplývajícím z tohoto zákona, aniž by vysvětlily změny, které způsobily předčasné ukončení stěžovatelova mandátu jako předsedy. To nemůže být považováno za dostatečné v okolnostech tohoto případu. Při legislativním procesu se nezmiňovalo ukončení stěžovatelova mandátu. Stejně tak předchozí prohlášení vlády a členů parlamentní většiny indikovaly přesný opak, tedy že stěžovatelův mandát neměl být ukončen po vstupu Základního zákona v účinnost. Navíc ani stěžovatelovy schopnosti k výkonu jeho funkce předsedy nejvyššího justičního tělesa, ani jeho profesní chování nebyly zpochybňovány národními autoritami (viz opačně v rozsudku Harabin, citováno výše, § 151).

150. Z argumentů předkládaných maďarskou vládou k odůvodnění napadených opatření před Soudem není patrné, že by změny ve funkcích v nejvyšší soudní instanci nebo úkolech jejího předsedy byly takové zásadní povahy, že by mohly nebo měly způsobit předčasné ukončení stěžovatelova mandátu. Vláda zdůraznila, že funkce, do kterých byl stěžovatel jmenován, přestala existovat, protože jeho aktivity byly spojeny zejména s manažerskými funkcemi předsedy Národní rady soudnictví, která, po vstupu základního zákona v účinnost, byla oddělena od funkce předsedy Kúrie. K tomuto Soud poznamenává, že funkce předsedy Nejvyšší rady soudnictví se zdála být doplňková k funkci předsedy Nejvyššího soudu, a ne naopak. Navíc, pokud byl stěžovatel schopný vykonávat obě funkce v době svého jmenování pak fakt, že jedna z těchto funkcí zanikla, v principu neovlivňuje jeho schopnost pokračovat ve výkonu druhé funkce. Provedené změny v kompetencích nejvyššího justičního tělesa se nezdají být zásadního charakteru. Hlavní nová kompetence přiznaná Kúrii je pravomoc přezkoumávat zákonost předpisů samosprávy a prohlásit nesplnění zákonných povinností z její strany. Co se týče role chránit jednotnost judikatury, ta již dříve existovala (viz čl. 47 odst. 2 bývalé maďarské ústavy, která zmiňovala sjednocující stanoviska), přestože byly představeny nové způsoby, jak by měl být tento úkol plněn včetně více detailní úpravy (vytváření skupin analyzujících judikaturu, publikace důležitých rozhodnutí nižších soudů).

151. Zároveň Soud konstatuje, že maďarská vláda nedokázala přesvědčivě ukázat, že napadené opatření bylo podníceno snahou o úpravu funkcí v kontextu re-

formy nejvyšší justiční autority. V souladu s tím souhlasí Soud se stěžovatelem, že předčasné ukončení stěžovatelova mandátu bylo podníceno jeho názory a kritikou, kterou veřejně vyjádřil.

152. V souladu s výše uvedeným Soud uzavírá, že předčasné ukončení stěžovatelova mandátu předsedy Nejvyššího soudu bylo zásahem do výkonu práva svobody projevu tak, jak je garantováno čl. 10 Úmluvy (viz Wille, citováno výše, § 51; a Kudeshkina, citováno výše, § 80). Je nutné ještě prozkoumat, jestli byl tento zásah odůvodněný ve smyslu čl. 10 odst. 2.

a) Zásah předepsaný zákonem

153. Soud poznamenává, že ukončení stěžovatelova mandátu předsedy Nejvyššího soudu bylo založeno § 11 odst. 22 přechodných ustanovení Základního zákona Maďarska a § 185 odst. 1 zákona o organizaci a správě soudnictví, které oba vstoupily v platnost dne 1. 1. 2012. Stěžovatel uvedl, že tato ustanovení nemohou být považována za „zákon“ ve smyslu Úmluvy, vzhledem k jejich individualizované, retroaktivní a arbitrární povaze.

154. Co se jejich individualizované povahy týče, Soud již vyjádřil své pochybnosti v odstavcích 117 a 121 tohoto rozhodnutí, když se vyjadřoval, zda dotčená legislativa byla v souladu s principy právního státu. Soud bude nicméně pokračovat s domněnkou, že zásah byl učiněn na základě zákona pro účely čl. 10 odst. 2, protože dotčené opatření porušuje čl. 10 z jiných důvodů (viz níže v § 175).

b) Legitimní cíl

155. Maďarská vláda argumentovala, že účelem ukončení stěžovatelova mandátu předsedy Nejvyššího soudu bylo „zachování autority a nestrannosti soudní moci“ ve smyslu čl. 10 odst. 2. Odkázala na okolnosti stěžovatelova jmenování předsedou Nejvyššího soudu v roce 2009 a na fakt, že jeho úřad byl správný a „vládnoucí“ povahy, což odůvodnilo ukončení jeho mandátu s cílem zvýšit nezávislost justice.

156. Soud akceptuje, že změna pravidel pro zvolení předsedy nejvyššího soudního orgánu s účelem posílit nezávislost osoby držící tuto pozici může být legitimním cílem „zachování autority a nestrannosti soudní moci“ v souladu s významem čl. 10 odst. 2. Soud je nicméně toho názoru, že členský stát Úmluvy nemůže legitimně využívat argumentu nezávislosti soudnictví k odůvodnění takových opatření, jako je předčasné ukončení mandátu předsedy soudu, které nebylo předvídané právem a které se žádným způsobem nevztahuje k jeho nekompetenci nebo profesnímu selhání. Podle Soudu toto opatření nemohlo vést ke zvýšení nezávislosti justice, protože bylo následkem předchozího výkonu svobody projevu stěžovatele, který vykonával nejvyšší funkci v soudnictví. Jak již bylo uvedeno výše, bylo to také opatření, které zasahuje do jeho práva vykonávat celý šestiletý mandát předsedy Nejvyššího soudu, jak je to předvídáno národním právem. Z okolností je patrné,

že předčasné ukončení stěžovatelova mandátu bylo v přímém rozporu s cílem zvýšení nezávislosti justice, který proklamovala maďarská vláda.

157. Soud tedy nemůže přijmout názor, že zásah, který je předmětem stížnosti, sledoval legitimní cíl podle čl. 10 odst. 2, jak namítá maďarská vláda. Z judikatury Soudu plyne, že pokud není dán legitimní cíl zásahu do základního práva, není třeba přezkoumávat, jestli byl tento zásah „nezbytný v demokratické společnosti“ (viz *Khuzhin* a ostatní proti Rusku, č. 13470/02, rozsudek ze dne 23. 10. 2008, § 117). Za těchto výjimečných okolností a vzhledem k podání stran Soud nicméně považuje za nutné přezkoumat také kritérium „nezbytnosti v demokratické společnosti“.

c) Nezbytnost v demokratické společnosti

162. I když Soud uznává, že je legitimní, pokud stát na státní zaměstnance uvalí povinnost mlčenlivosti, i státní zaměstnanci jsou lidé a jako takoví mají právo na ochranu čl. 10 Úmluvy (viz *Vogt*, citováno výše, § 53; a *Guja*, citováno výše, § 70). Vždy tedy náleží soudu, aby zvážil konkrétní okolnosti každého případu a našel spravedlivou rovnováhu mezi základním právem jednotlivce na svobodu projevu a legitimním zájmem demokratického státu k řádné funkci státní správy. Při tomto přezkumu je důležité posoudit, jestli právo na svobodu projevu státního zaměstnance je otázkou „povinnosti a odpovědnosti“, o kterých pojednává čl. 10 odst. 2, zvláštní důležitosti, což dává národním orgánům určitý prostor pro uvážení (v originále „*margin of appreciation*“) v posuzování, jestli je konkrétní zásah přiměřený vůči zamýšlenému cíli (viz *Vogt*, citováno výše, § 53; a *Albayrak* proti Turecku, č. 38406/97, rozsudek ze dne 31. 1. 2008, § 41).

163. Vzhledem k prominentnímu postavení, které soudnictví náleží v demokratické společnosti, soud připomíná, že tento přístup se užívá i v případě omezení svobody projevu soudce ve spojení s výkonem jeho funkce, i když soudnictví není součástí běžné státní služby (viz *Albayrak*, citováno výše, § 42; a *Pitkevich*, citováno výše).

167. Soud také připomíná tzv. odrazující účinek (v originále „*chilling effect*“), který vyvolává strach ze sankce v případech výkonu svobody projevu zejména u ostatních soudců, kteří by se chtěli účastnit veřejné debaty o záležitostech spojených se správou justice a soudnictví (viz *Kudeshkina*, citováno výše, § 99–100). Tento účinek, který je také újmou společnosti jako celku, je také faktorem určujícím proporcionalitu sankce (viz *Kudeshkina*, citováno výše, § 99).

168. Soud připomíná svá zjištění, že zásah do stěžovatelova práva byl proveden jako reakce na jeho názory a kritiku, kterou veřejně vyjádřil prostřednictvím svého práva na svobodu projevu. Své názory vyjádřil na konkrétní legislativní reformu, a to ze své funkce předsedy Nejvyššího soudu a Národní rady soudnictví. Nebylo pouze jeho právem, ale i povinností jako předsedy Národní rady soudnictví, aby vyjadřoval své názory na legislativní reformy týkající se soudnictví poté, co získá vyjádření z nižších soudů. Stěžovatel také použil své pravomoci, aby

napadl konkrétní legislativu před Ústavním soudem, a také využil svou pravomoc pro vystoupení přímo před Parlamentem v souladu s procesními pravidly Parlamentu, a to hned dvakrát. Soud tedy úřadu zastávanému stěžovatelem přisuzuje velkou důležitost. Jeho funkce a povinnosti zahrnovaly vyjadřování názorů na legislativní reformy, které budou mít pravděpodobně dopad na soudnictví a jeho nezávislost. V tomto ohledu soud odkazuje na dokumenty Rady Evropy, které považují každého soudce jako odpovědného za podporování a ochranu nezávislosti soudnictví (viz čl. 3 Magny Carty soudců ze dne 17. 11. 2010) a které říkají, že soudci a soudnictví by se mělo účastnit procesu přípravy legislativy týkající se statusu justice a také obecně fungování systému soudů (viz čl. 9 Magny Carty soudců, citované výše).

169. V tomto ohledu nebyl Soud přesvědčen argumentem maďarské vlády, že stěžovatelova funkce předsedy Nejvyššího soudu byla spíše administrativní než soudní funkce a že by se odvolání z této funkce „mělo posuzovat spíše ve světle pravidel týkajících se odstranění politicky jmenovaných osob (v originále „*political appointees*“) spíše než pravidel týkajících se odvolání soudců, v kterémžto případě by mohly být vzaty na zřetel stěžovatelovy názory na reformu justice.

170. Tento případ by měl být také odlišen od jiných případů, kde byla v sázce důvěra veřejnosti v soudnictví a ochrana této důvěry vůči destruktivním zásahům (viz Di Giovanni proti Itálii, č. 51160/06, rozsudek ze dne 9. 7. 2013, § 81; a Kudeshkina, citováno výše, § 86). Přestože maďarská vláda argumentovala potřebou udržet autoritu a nezávislost justice, názory a výroky veřejně vyjádřené stěžovatelem nezahrnovaly útoky vůči jiným členům justice (srov. Di Giovanni, citováno výše; a Poyraz proti Turecku, č. 15966/06, rozsudek ze dne 7. 12. 2010) ani se netýkaly kritiky postupu v dosud nerozhodnutých případech (viz Kudeshkina, citováno výše, § 94).

171. Stěžovatel naopak vyjádřil své názory a kritiku na ústavní a legislativní reformy dotýkající se soudnictví, na záležitosti týkající se fungování justice a její reformu, nezávislosti a neodvolatelnosti soudců a snižování důchodového věku soudců, což jsou všechno otázky veřejného zájmu (srov. Kudeshkina, § 86 a 94). Jeho výroky nebyly více než jen běžnou kritikou ze striktně profesionální perspektivy. Stejně tak Soud považuje stěžovatelovy názory a výroky, které jasně spadají do kontextu debaty mající velký veřejný význam, jako hodné vysokého stupně ochrany svobody projevu a přísné kontroly jakéhokoli zásahu do této svobody, včetně odpovídajícího úzkého prostoru pro uvážení, kterou si autority státu mohou dovolit.

173. Předčasné odvolání stěžovatele z funkce navíc mělo nepochybně odrazující účinek, který od účasti ve veřejné debatě o legislativních reformách dotýkajících se soudnictví a obecných otázek týkajících se nezávislosti justice odrazilo nejen jeho, ale i další soudce a předsedy soudů v budoucnosti.

174–175. Ve světle úvah, které vedly ke shledání porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy, Soud považuje napadené omezení stěžovatelova práva na svobodu projevu podle č. 10

Úmluvy jako nedostatečně doprovázené efektivní a adekvátní ochranou proti zneužití. I kdybychom důvody předkládané maďarskou vládou považovali za relevantní, v souhrnu nemohou být považované za dostatečné k prokázání, že zásah byl „nezbytný v demokratické společnosti“ nehledě na prostor pro uvážení pro národní autority.

176. V souladu s výše uvedeným došlo k porušení čl. 10 Úmluvy.

VÝROK

Z těchto důvodů Soud

1. *Rozhoduje* patnácti hlasy proti dvěma, že došlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy.
2. *Rozhoduje* patnácti hlasy proti dvěma, že došlo k porušení čl. 10 Úmluvy.
3. Jednomyslně *prohlašuje*, že není nutné přezkoumat stížnost podle čl. 13 ve spojení s čl. 10 Úmluvy.
4. Jednomyslně *prohlašuje*, že není nutné přezkoumat stížnost podle čl. 14 ve spojení s čl. 6 odst. 1 a čl. 10 Úmluvy.

...

Společné souhlasné stanovisko soudců Pinta de Albuquerque a Dedova

Portugalský soudce de Albuquerque a ruský soudce Dedov se zcela ztotožňují s nálezem velkého senátu i s jeho odůvodněním, byť se domnívají, že v rozhodnutí byly některé jeho podstatné aspekty vyřešeny nedostatečně či vůbec.

Zejména se zabývají protiústavností přechodných ustanovení k Základnímu zákonu. V potaz potom berou i tvrzení stěžovatele, že napadené ustanovení je zákonodárcem přijato jako ústavní zákon jen proto, aby nemohlo být přezkoumáno maďarským Ústavním soudem. Protiústavnost přechodných ustanovení indikují také jejich rozpor s čl. 26 Základního zákona zakotvujícím nezávislost soudů. Poukazují rovněž na návrhy maďarského ombudsmana na zrušení přechodných ustanovení Ústavním soudem a na judikaturu Ústavního soudu. Ta vyzdvihuje především ústavní kontinuitu (princip právního státu a nezávislosti soudů), dále též zásadu, že předčasně *ex lege* ukončení působení ve funkci představitelů státních orgánů je možné jen za výjimečných okolností, např. při restrukturalizaci dané instituce. Dále stanovisko polemizuje s tím, zdali přechodná ustanovení dostojí minimální kvalitě garantované Úmluvou, a to z pohledu obecnosti jakožto náležitosti zákonné normy. Stanovisko zde jednoznačně shledává, že účelem napadeného ustanovení bylo od počátku „obětování“ stěžovatele pro naplnění vládní politiky pro soudnictví.

Soudci dále podotýkají, že je nutné podrobit (abstraktní) soudní kontrole nejen normy jednoduchého práva, ale i normy ústavní. V opačném případě by byla ochrana lidských práv v Evropě pouze iluzorní. V závěru zde Albuquerque a Dedov zdůrazňují, že rozhodnutím Soud nejen že přiznal stěžovateli právo na odškodnění, ale i vyčetl maďarskému zákonodárci ústavněpolitickou volbu, kterou učinil přijetím

napadených ustanovení. Protože tato ustanovení postrádala obecnost jako základní náležitost, byla od počátku nicotná, a Maďarsko tak musí jednat tak, jako by jich nikdy nebylo (a tedy instalovat stěžovatele zpět do funkce předsedy Nejvyššího soudu). Práva vyplývající z Úmluvy se prosadí bez ohledu na politickou většinu, vnitrostátní (byť ústavní) právní úpravu či lichou argumentaci zásadou subsidiarity či prostoru pro uvážení.

Nesouhlasné stanovisko soudce Pejchala

Český soudce Pejchal nesouhlasí s většinou při konstatování porušení Úmluvy. Je podle něj nepřijatelné, aby Soud přezkoumával rozhodnutí řádně zvoleného parlamentu a důvody, které jej k tomu vedly, neboť podmínky pro jmenování a nároky na kandidáta do funkce předsedy Kúrie si stát určuje sám v rámci svého prostoru pro uvážení. Pejchal uzavírá, že Soud nemůže fakticky rozhodovat, kdo může či nemůže zastávat v suverénním demokratickém právním státě funkci nejvyššího představitele justice, a je přesvědčen, že v daném případě nelze aplikovat žádný článek Úmluvy či připojených Protokolů.

Nesouhlasné stanovisko soudce Wojtyczeka

Polský soudce popisuje velké množství nedostatků daného rozhodnutí. Jeden z největších spatřuje v neexistenci příčinné souvislosti mezi projevem navrhovatele a ukončením jeho mandátu. Soudce upozorňuje na nedostatek důkazů a snahu většiny o úpravu pravidel týkajících se přesunutí důkazního břemene. Přesun důkazního břemene ze strany navrhovatele na vládu, když stěžovatel na první pohled (*prima facie*) prokáže přímou souvislost mezi jeho jednáním a reakcí představitelů státu. Danému pravidlu soudce vytýká jeho obecnost, nejasnost, vymezení pouze v analýze jednotlivých případů, když by mělo být uvedeno v užitých obecných zásadách. V neposlední řadě upozorňuje na neinformování stran i přesto, že bylo uplatněno něco, co strany nemohly předpokládat např. v návaznosti na stávající judikaturu Soudu. Připomíná princip, že důkazní břemeno nese ten, kdo tvrdí, a ne ten, kdo popírá. I když existuje přesunutí důkazního břemene, to musí být dostatečně odůvodněno. V tomto vidí nedodržení norem procesního práva.

V poslední řadě je konstatováno porušení čl. 6 Úmluvy, protože navrhovatel nemůže zpochybnit napadené ustanovení Základního zákona před domácími soudy. Je to vyhodnoceno jako porušení práv, v návaznosti na nemožnost soudního přezkumu těchto ustanovení v Maďarsku. Zde dochází k odchýlení od dosavadní judikatury Soudu. Většina soudců vyžaduje soudní přezkum nejen pro běžnou legislativu, ale i pro ústavní ustanovení. V mnoha demokratických zemích nicméně soudní přezkum ústavních zákonů neexistuje. V případě, že daný přístup vytvořený Soudem v tomto rozhodnutí bude potvrzen v budoucnu, bude to znamenat zásadní transformaci evropského konstitucionalismu.

(Zpracoval Mgr. John A. Gealfow)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
PÁTÁ SEKCE
3. září 2015
VĚC BERLAND
(rozsudek ve věci Berland proti Francii, stížnost č. 42875/10)

Dotčený článek Úmluvy:
čl. 7 odst. 1

Odkazy na českou právní úpravu:
§ 3 odst. 2, § 36, 99, 100 tr. zákoníku

Klíčová slova:

Trestní řízení – ochranné léčení – **retroaktivita** – trestní odpovědnost – přísnější trest

K uplatnění zásady zákazu retroaktivity v případě ochranných opatření

Autorský komentář:

Trestní zákoník vychází z dualismu trestních sankcí, když rozlišuje jejich dvě kategorie – tresty a ochranná opatření. V souladu s názorem obsaženým v předkládaném rozhodnutí ESLP i v České republice ochranná opatření nejsou pokládána za tresty, na které se aplikuje zásada zákazu retroaktivity (srov. § 3 odst. 2 tr. zákoníku). Soud rovněž zdůraznil autonomní přístup v trestněprávní úpravě jednotlivých členských států přijaté za účelem ochrany společnosti před rizikem představovaným nebezpečnými pachateli s tím, že stejný typ opatření může být kvalifikován jako trest v jednom členském státě a jako ochranné opatření, na něž se neuplatní zásada zákazu retroaktivity, ve státě jiném.

Cíle uložení ochranného opatření ve formě ústavního ochranného léčení nebo zabezpečovací detence jsou především preventivní a léčebné; kromě toho pochopitelně jde též o zabránění opakování podobných pro společnost nebezpečných aktů. Vnitrostátní úprava také stanoví podmínky, za nichž dochází k přezkoumání potřeby dalšího trvání těchto opatření s možností jejich ukončení (srov. § 99 a 100 tr. zákoníku a § 351 až 357 tr. ř.).

SKUTKOVÝ STAV

Dne 12. 9. 2007 stěžovatel pobodal svou bývalou přítelkyni, která následně zemřela na rozsáhlé krvácení, přičemž kromě bývalé přítelkyně napadl dvě další osoby. O dva dny později s ním bylo zahájeno trestní stíhání za vraždu bývalé přítelkyně a újmu na zdraví dvou dalších osob. Stěžovatel byl nejdříve předběžně za-

jištěn a následně umístěn do specializovaného nemocničního zařízení. Z psychiatrických vyšetření vyplynulo, že stěžovatel trpěl v době činů psychickou poruchou, která potlačila jeho rozpoznávací schopnosti a schopnost ovládat své jednání ve smyslu § 122-1 trestního zákoníku (§ 5–7).

V září 2008 se státní zástupce obrátil na soud se žádostí o konstatování trestní neodpovědnosti pachatele v souladu se zákonem ze dne 25. 2. 2008 o zabezpečovací detenci a prohlášení trestní neodpovědnosti z důvodu psychické poruchy (dále jen „zákon ze dne 25. 2. 2008“). Rozsudkem ze dne 18. 12. 2008 konstatoval vyšetřovací senát, že vůči stěžovateli existovaly dostatečné důkazy pro závěr, že „dobrovolně způsobil smrt C. G.“ a že z důvodu psychické poruchy, která potlačila jeho rozpoznávací schopnosti a schopnost ovládat své jednání, nebyl za předmětné činy trestně odpovědný. V souladu s relevantními ustanoveními zákona ze dne 25. 2. 2008 soud nařídil ochranné léčení a uložil dvacetiletý zákaz kontaktovat poškozené a držet zbraň (§ 8–12).

Stěžovatel podal proti uvedenému rozhodnutí dovolání ke Kasačnímu soudu s poukazem na porušení čl. 6 a 7 Úmluvy, jelikož mu byla uložena ochranná opatření, která by se na něj při použití právní úpravy účinné v době spáchání skutků nevztahovala. Generální advokát přitom ve svém stanovisku zdůraznil, že nebylo možné konstatovat, že by stěžovatel spáchal dotčené skutky „dobrovolně“, jelikož fakt, že byl shledán trestně neodpovědným, brání závěrům ohledně vnitřního psychického vztahu k jednání, a požadoval proto odstranění výrazu „dobrovolně“ z rozsudku vyšetřovacího senátu. Rozsudkem ze dne 14. 4. 2010 Kasační soud uvedené námitce generálního advokáta vyhověl, současně však dovolání zamítl a konstatoval, že zásada uložení trestu na základě zákona účinného v době spáchání činů se neuplatní na ochranná opatření v případě konstatování trestní neodpovědnosti (§ 13–16).

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

K porušení čl. 7 Úmluvy

24. S poukazem na čl. 7 odst. 1 Úmluvy stěžovatel namítá retroaktivní použití zákona ze dne 25. 2. 2008. Relevantní část tohoto ustanovení zní:

„1. Nikdo nesmí být odsouzen za jednání nebo opomenutí, které v době, kdy bylo spácháno, nebylo podle vnitrostátního nebo mezinárodního práva trestným činem. Rovněž nesmí být uložen trest přísnější, než jaký bylo možno uložit v době spáchání trestného činu.“

...

A. K přípustnosti

25. Vláda se domnívá, že opatření uložená stěžovateli na základě § 706–135 a 706–136 trestního řádu nepředstavují „tresty“ ve smyslu čl. 7 Úmluvy a že stíž-

nost by měla být prohlášena za nepřijatelnou jako *ratione materiae* neslučitelná s ustanoveními Úmluvy, a to na základě čl. 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy.

26. Stěžovatel se s názorem vlády neztotožňuje a tvrdí, že prohlášení trestní neodpovědnosti a ochranná opatření, která jej doprovázela, představují „trest“, na který se vztahuje zásada zákazu retroaktivity obsažená v čl. 7 odst. 1 větě druhé.

27. Soud se domnívá, že výjimka neslučitelnosti stížnosti *ratione materiae* je za daných okolností úzce spjata s meritem stížnosti ve smyslu čl. 7 Úmluvy. Rozhodl tedy o jejím sloučení s projednáním věci samé. Soud navíc konstatoval, že stížnost není zjevně neopodstatněná ve smyslu čl. 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy. Nevztahuje se na ni navíc žádný další důvod nepřijatelnosti, prohlašuje ji tedy za přijatelnou.

B. K použití čl. 7 Úmluvy

...

2. Hodnocení soudu

36. Soud připomíná, že pojem „trest“ obsažený v čl. 7 odst. 1 Úmluvy má, stejně jako pojmy „občanská práva nebo závazky“ a „trestní obvinění“ obsažené v čl. 6 odst. 1, autonomní význam. Aby byla ochrana poskytnutá čl. 7 účinná, musí mít Soud možnost jít nad rámec toho, jak se věci jeví, a sám posoudit, zda konkrétní opatření představuje „trest“ ve smyslu tohoto ustanovení (Welch proti Spojenému království, č. 17440/90, rozsudek ze dne 9. 2. 1995, § 27).

37. Formulace čl. 7 odst. 1 věty druhé naznačuje, že výchozí bod pro každé hodnocení existence „trestu“ spočívá v určení toho, zda bylo předmětné opatření uloženo v návaznosti na odsouzení za trestný čin. V tomto ohledu mohou být klíčové i další prvky: povaha a cíl předmětného opatření, jeho kvalifikace ve vnitrostátním právu, řízení spojené s jeho přijetím a výkonem, stejně jako jeho závažnost (Welch, citováno výše, § 28, a M. proti Německu, č. 19359/04, rozsudek ze dne 17. 12. 2009, § 120). Závažnost opatření není nicméně sama o sobě rozhodná, jelikož mnoho netrestních opatření preventivní povahy má na dotčenou osobu zásadní dopad (Welch, citováno výše, § 32; a Van de Velden proti Nizozemsku, č. 29514/05, rozhodnutí ze dne 7. 12. 2006).

38. Soud již ve své judikatuře stanovil rozdíl mezi trestem, jakým je zabezpečovací detence v německém právu (M., citováno výše, a odst. 18 rozsudku) a ochranným opatřením, které nespadá pod čl. 7 Úmluvy, jako je zápis osoby na soudní seznam pachatelů sexuálních a násilných trestných činů (Gardel proti Francii, č. 16428/05, rozsudek ze dne 17. 12. 2009). Připomíná, že rozhodl, že zabezpečovací detence je trestem, a to zejména s ohledem na to, že byla nařízena po odsouzení za pokus o vraždu a loupež a sledovala spíše sankční než preventivní cíl, zohlednil rovněž výkon v obyčejném vězení, absenci specializované péče s účelem snížit nebezpečnost dotčené osoby, nařízení detence na neomezenou dobu a její nařízení a provedení výkonu soudu aplikujícími tresty, které jsou součástí systému trestní justice (M., cit. výše, § 124–131).

Toto odlišení musí být nicméně použito opatrně, jelikož trestněprávní úprava členských států přijatá za účelem ochrany společnosti před rizikem představováním nebezpečnými pachateli se liší. Stejný typ opatření může být kvalifikován jako trest v jednom členském státě a jako ochranné opatření, na nějž se neuplatní zásada zákonnosti trestu, ve státě jiném (M., citováno výše, § 74 a 126).

39. V projednávaném případě musí Soud posoudit, zda je nutné předmětná opatření, tedy ochranné léčení a ochranná opatření uložená v souladu s § 706-136 trestního řádu, kvalifikovat jako tresty, na které se vztahuje zásada zákazu retroaktivity obsažená v čl. 7 odst. 1 větě druhé.

40. S ohledem na kritéria stanovená ve své judikatuře přísluší Soudu nejdříve stanovit, zda byla předmětná opatření uložena v souvislosti s odsouzením za trestný čin. V tomto ohledu Soud poznamenává, že daná opatření byla vyšetřovacím senátem uložena potom, co byl stěžovatel prohlášen trestně neodpovědným z důvodu psychické poruchy. Pokud již stanovil, že prohlášení trestní neodpovědnosti porotním soudem stěžovateli nebrání domáhat se postavení oběti, aby uplatnil své právo na spravedlivý proces ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy (G. proti Francii, č. 27244/09, rozsudek ze dne 23. 2. 2012, § 46), je potřeba připomenout, že ve smyslu čl. 7 odst. 1 závisí kvalifikace trestu na tom, zda bylo předmětné opatření uloženo v návaznosti na trestní odsouzení. V předmětném případě Soud podotýká, že vyšetřovací senát vydal rozsudek, kterým na straně jedné deklaroval, že existují dostatečné důkazy usvědčující stěžovatele ze spáchání dotčených činů, a současně konstatoval, že z důvodu psychické poruchy, která potlačila jeho rozpoznávací schopnosti a schopnost ovládat své jednání, nebyl trestně odpovědný. Tento soud upřesnil, že „... prohlášení o existenci dostatečných důkazů usvědčujících ze spáchání činů kladených za vinu, nepředstavuje odsouzení, nýbrž konstatování stavu s určitými právními následky...“ (odst. 12). Ústavní rada již dříve stanovila, že „prohlášení o existenci dostatečných důkazů o spáchání činů kladených za vinu“ nepředstavuje „posouzení spáchání skutků“ a že „rozhodnutí o prohlášení trestní neodpovědnosti z důvodu psychické poruchy nemá charakter sankce“ (viz odst. 22 rozsudku; viz, *a contrario*, kupř. věc Achour proti Francii, č. 67335/01, rozsudek velkého senátu ze dne 29. 3. 2006, kde stěžovatel tvrdil, že jeho odsouzení za recidivu se zakládalo na retroaktivním použití trestního zákona v rozporu s čl. 7 Úmluvy).

41. Soud rovněž poznamenává, že debata vnitrostátních soudů o konstatování vyšetřujícího senátu o „existenci dostatečných důkazů o spáchání činů kladených za vinu“ při aplikaci § 706–125 trestního řádu byla vyřešena Kasačním soudem, který považoval za nezbytné odstranit slovo „dobrovolně“ z daného prohlášení s ohledem na to, že vnitřní psychický vztah k jednání v případě potlačení rozpoznávacích schopností stíhané osoby nepřicházel do úvahy. Generální advokát zohlednil, že stav trestní neodpovědnosti byl překážkou pro to, aby se soud vyjádřil k „trestnímu charakteru“ činů ve smyslu zákona. Doplnil, že v dané situaci mohl

být posouzen jedině materiální prvek trestného činu „zbavený jeho represivní konotace“ (viz odst. 14 rozsudku).

42. Na základě výše uvedeného se Soud domnívá, že sporná opatření přijatá vůči stěžovateli, jenž byl prohlášen za trestně neodpovědného z důvodu psychické poruchy, nebyla nařízena po odsouzení za „trestný čin“. V tomto ohledu připomíná, že již rozhodl, že internace upravená belgickým zákonem o sociální péči ve vztahu k osobám s psychickými poruchami prohlášenými za trestně neodpovědné nemohla být uvězněním v důsledku „odsouzení“ ve smyslu čl. 5 odst. 1 písm. a) Úmluvy (Claes proti Belgii, č. 43418/09, rozsudek ze dne 10. 1. 2013, § 110; Moreels proti Belgii, č. 43717/09, rozsudek ze dne 9. 1. 2014, § 43).

43. Ve vztahu ke kvalifikaci dotčených opatření ve vnitrostátním právu uložených stěžovateli na základě § 706-135 a § 706-136 trestního řádu Soud navíc zdůraznil, že ve Francii nejsou považována za tresty, na které se aplikuje zásada zákazu retroaktivity. I když opatření ochranného léčení upravené v § 706-135 trestního řádu není zákonem explicitně označeno za ochranné opatření, zákonodárce za takové označil opatření z § 706-136. Oběžníkem ze dne 8. 7. 2010 upřesnil, že opatření upravená v § 706-136 trestního řádu nemohou být uložena jako sankce (viz odst. 20 rozsudku). Kasační soud od rozsudku ze dne 16. 12. 2009 judikuje, že daná opatření nepředstavují tresty (odst. 23 rozsudku).

44. Ve vztahu k povaze a cíli ochranného léčení Soud poznamenává, že může být uloženo, pouze pokud z psychiatrického posudku plyne, že duševní porucha osoby prohlášené za trestně neodpovědnou „vyžaduje péči a ohrožuje bezpečnost osob nebo vážným způsobem ohrožuje veřejný pořádek“. V předmětném případě tak mělo umožnit stěžovateli, umístěnému do specializovaného nemocničního zařízení, nikoli do obyčejného vězení (*a contrario*, M. citováno výše, rozsudek, ve kterém Soud zdůrazňuje, že dosažení cíle prevence kriminality zahrnuje zvláštní péči ve specializovaném zařízení, § 127–129), léčbu a mělo předcházet opakování činu. Soud navíc uvádí, že jak plyne z § 706-135, D. 47-29-1 a D. 47-29-3 trestního řádu, režim ochranného léčení je stejný jako režim pro psychiatrickou péči na základě rozhodnutí představitele státu v okresu (viz kupř. Patoux proti Francii, č. 35079/06, rozsudek ze dne 14. 4. 2011, § 45). Soud rovněž zohledňuje, že o ukončení hospitalizace lze kdykoli požádat soudce pověřeného propouštěním na svobodu a rozhodováním o vazbě, a to v souladu s příslušnými ustanoveními zákoníku veřejného zdraví (§ D. 47-29-1 trestního řádu, odst. 20 rozsudku). Daný soudce tedy rozhodne na základě stanoviska komise složené ze dvou psychiatrů a zástupce nemocničního personálu s ohledem na pacienta a po vyžádání dvou znaleckých posudků od psychiatrů. Soud z toho dovozuje, že ochranné léčení, jehož délka není předem stanovena, má preventivní a léčebné cíle bez represivních prvků a že toto opatření nepředstavuje sankci. Soud v tomto ohledu na straně stěžovatele neobjevil žádné indicie vedoucí ke kvalifikaci opatření jako trestu. Samotný dopis prefekta adresovaný lékařům specializovaného nemocničního zařízení, ve kterém

je umístěn (odst. 16 rozsudku), ukazuje, že jeho stav se vyvíjí a jeho nebezpečnost je pravidelně hodnocena. Navíc neprokázal, že by se se žádostí o ukončení opatření obrátil na soudce pověřeného propouštěním na svobodu a rozhodováním o vazbě.

45. Souběžně s rozhodnutím o prohlášení trestní neodpovědnosti pachatele vyšetřující senát uložil dvě další ochranná opatření, a to dvacetiletý zákaz kontaktovat poškozené a držet zbraň. V tomto ohledu Soud poznamenává, že na základě § D. 47-29-6 trestního řádu lze daná opatření uložit, pouze pokud jsou nezbytná z důvodu prevence zopakování činů ze strany osoby prohlášené za trestně neodpovědnou, z důvodu ochrany této osoby, oběti nebo rodiny oběti nebo z důvodu zabránění rušení veřejného pořádku (odst. 20 rozsudku). Daná opatření jsou nařízena na základě psychiatrického posudku a nesmí bránit péči, která je osobě poskytnuta. Soud dále poznamenává, že i když jsou daná opatření časově omezena, což z nich dle stěžovatele činí tresty, může stěžovatel požádat soudce o jejich zrušení nebo změnu, o které rozhodne na základě psychiatrického posudku (§ 706-137 trestního řádu, odst. 20 rozsudku). Pro Soud z toho plyne, že nařízení daných opatření a kontrola jejich uplatnění ze strany soudu má preventivní účel. Stěžovatel nepoukázal na žádný konkrétní prvek, který by demonstroval sankční charakter daných opatření. Neprokázal ani, že se obrátil na soudce nebo *a fortiori že by soudce odmítl zohlednit vývoj jeho psychického stavu a dovedil z něj příslušné následky. Soud konečně zdůrazňuje, že pokud by byl stěžovatel vystaven trestu odnětí svobody v délce trvání dvou let a pokud by v případě nedodržení těchto opatření, uplatnilo by se jiné řízení (mutadis mutandis, Gardel, citováno výše, § 44) a sankce by se použily dle § 706-139 trestního řádu pouze „s výjimkou ustanovení prvního odstavce § 122-1 trestního řádu“, což znamená, že by se uplatnily vůči osobám, které v momentě, kdy zákazy porušily, byly za své činy trestně odpovědné (odst. 22 rozsudku).*

46. S ohledem na výše uvedené se Soud domnívá, že prohlášení trestní neodpovědnosti a ochranná opatření, která jej doprovázela, nepředstavují „trest“ ve smyslu čl. 7 odst. 1 Úmluvy a musí být posouzeny jako preventivní opatření, na která se zásada zákazu retroaktivity upravená v tomto článku nevztahuje.

47. Článek 7 odst. 1 Úmluvy se tedy na projednávanou věc nevztahuje a Soud se ztotožňuje s námitkou vlády. V důsledku toho nedošlo k porušení předmětného ustanovení.

VÝROK

Z těchto důvodů Soud

1. Většinou *prohlašuje* stížnost na přijatelnou;
2. Jednomyslně *slučuje s rozhodnutím o věci samé* námitku vlády o neslučitelnosti stížnosti *ratione materiae* s Úmluvou;

3. *Rozhoduje*, pěti hlasy proti dvěma, že čl. 7 není použitelný a že k porušení tohoto ustanovení nedošlo.

ODDĚLENÁ STANOVISKA

Nesouhlasné stanovisko soudce Zupančiče, ke kterému se přidala soudkyně Yudkivska

Ve svém nesouhlasném stanovisku se soudce Zupančič neztotožnil s většinou v závěru ohledně neporušení zákazu retroaktivní aplikace zákona. Při posuzování povahy sankce vycházel z úvah, zda je v trestním právu pachatel trestán pouze za spáchaný trestný čin, nebo je trestán v souvislosti se svou osobností, a zdůraznil problematické posuzování situací, které jsou na pomezí mezi standardní odpovědností za spáchaný skutek a případů, kdy je potřeba určitým způsobem zohlednit osobu pachatele. Na rozdíl od většiny se přitom neztotožnil se závěrem, že projednávaný případ je potřeba odlišit od případu ve věci M. proti Německu, citováno výše, kde bylo konstatováno, že retroaktivní prodloužení opatření bylo v rozporu s čl. 7 Úmluvy. Konstatoval, že většina neposkytla přesvědčivé argumenty, proč se situace ve věci M. proti Německu lišila od projednávaného případu a proč mělo opatření v německém případě sankční charakter, zatímco ve francouzském nikoli. V tomto směru poukázal na formalistický přístup většiny. Soudce se nakonec vyjádřil k tomu, proč se ve věci Achour proti Francii, citováno výše, ztotožnil s většinou v konstatování, že retroaktivní aplikace zákona o recidivě problematická nebyla, zatímco v projednávané věci takový závěr učinit nemůže. Zdůraznil, že v projednávané věci se nejednalo o nucenou hospitalizaci ve smyslu výše citovaného rozsudku: jednalo se o ochranné léčení nařízené trestním orgánem (vyšetřujícím senátem), které navazovalo na konstatování trestního soudce, že stěžovatel fakticky spáchal dotčené skutky, přičemž ale na rozdíl od věci Achour stěžovatel nebyl shledán vinným za žádný trestný čin.

(Zpracovali JUDr. Antonín Drašík a Mgr. Alžběta Králová)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
DRUHÁ SEKCE
13. října 2015
VĚC HAÁSZ A SZABÓ
(rozsudek ve věci Haász a Szabó proti Maďarsku,
stížnosti č. 11327/14 a 11613/14)

Dotčený článek Úmluvy:
čl. 2

Odkazy na českou právní úpravu:
čl. 6 odst. 1 a 2 Listiny základních práv a svobod
§ 56–59 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky
§ 172 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád
§ 32 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Klíčová slova:

Právo na život – **plánování a vedení policejních operací** – policejní násilí /
použití síly – účinné vyšetřování

K použití potenciálně smrtelné síly policistou jednajícím mimo výkon služby

Autorský komentář:

V předkládaném rozhodnutí Soud navazuje na svou dosavadní judikaturu k použití smrtelné síly zástupci státu (např. McCann a další proti Spojenému království, č. 18984/91, rozsudek ze dne 27. 9. 1995; Adronicou a Constantinou proti Kypru, č. 25052/94, rozsudek ze dne 9. 10. 1997). Rozhodnutí se týká použití střelné zbraně a výstřelu ve směru stěžovatelky, který (ačkoliv ji nezasáhl) vyvolal riziko závažného zranění či ztráty života, a s ohledem na stupeň a typ použité síly, Soud uzavřel, že stěžovatelka byla obětí jednání, které ze své podstaty ohrozilo její život, a proto shledal, že čl. 2 je v projednávané věci aplikovatelný, a principy obsažené v jeho judikatuře týkající se potenciálně smrtelné síly jsou, *mutatis mutandis*, použitelné i v projednávané věci (Kitanovski proti Bývalé jugoslávské republice Makedonii, č. 15191/12, rozsudek ze dne 22. 1. 2015, § 52 až 57).

Rozhodnutí Soudu je důležité především z pohledu požadavků na správné plánování a kontrolu policejní operace, při níž může vyvstat potřeba uchýlit se k použití potenciálně smrtelné síly, podmínek použití střelné zbraně zástupci státu s potenciálně smrtícím účinkem a v neposlední řadě i z hlediska formy účinného úředního vyšetřování v případech, kdy síla použitá policií ohrozila život jednotlivců.

Soud zejména zdůraznil, že při přezkumu tvrzení o porušení čl. 2 Úmluvy, který zaručuje právo na život, je v případech použití síly zástupci státu třeba přihlédnout ke všem okolnostem případu, včetně příslušného právního rámce a plánování a kontroly posuzovaného jednání. Vždy je nutné vzít v úvahu okolnosti vedoucí ke vzniku události, která způsobila bezprostřední ohrožení života, a kontext, v němž se incident odehrál. Uvedené umožňuje posoudit, zda při provedení operace byla věnována náležitá pozornost minimalizaci ohrožení života jednotlivce. V projednávané věci dospěl Soud k závěru, že policejní zásah, který nepředstavoval plánovanou operaci a při němž policista mimo výkon služby vystřelil na vozidlo stěžovatelek, nebyl přiměřený.

V českém právním kontextu je oprávnění policistů použít zbraň upraveno v § 56 a částečně i též v § 57–59 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky. Případy sporného použití střelné zbraně podle § 56 uvedeného zákona se vyskytují i v českém právním prostředí (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 1. 2012, sp. zn. 8 Tdo 1623/2011). Z tohoto pohledu může být předkládané rozhodnutí Soudu přínosné i pro vnitrostátní praxi.

Zároveň je nutné vždy vzít v úvahu, že k porušení čl. 2 Úmluvy může dojít jak v jeho hmotněprávní, tak i procesní složce. Pokud proto dojde v rozporu s čl. 2 Úmluvy k úmrtí anebo ohrožení života jednotlivců v důsledku použití smrtelné síly vykonavatelí veřejné moci, je třeba vést účinné vyšetřování, které musí být nezávislé, přístupné rodině oběti, přiměřeně rychlé, efektivní ..., schopné v případech zahrnujících státní zástupce nebo státní orgány zjistit jejich případnou odpovědnost za uvedený následek, a musí být podrobena veřejné kontrole (Hugh Jordan proti Spojenému království, rozsudek ze dne 4. 5. 2001, č. 24746/94, § 105–109).

(prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D.)

SKUTKOVÝ STAV

Dne 6. 8. 2012 podnikly stěžovatelky výlet k jezeru Balaton, kde se rozhodly strávit noc v autě. V průběhu noci neznámá osoba telefonicky informovala pana S., člena dobrovolnického bezpečnostního sboru, o podezřelém automobilu pohybujícím se v okolí místní prodejny potravin. Pan S. dále informoval policistu K., v tu dobu mimo výkon služby. Společně pak v soukromém vozidle policisty K. zkontrolovali předmětné místo, nenalezli však žádné známky trestné činnosti, o čemž informovali příslušné policejní oddělení. Následně pokračovali v pátrání po vozidle. Poté, co jej našli zaparkované u soukromého domu, se oba rozběhli zezadu k vozidlu stěžovatelek, přičemž policista křičel „Policie! Vystupte!“ a držel svůj služební odznak. První stěžovatelka (paní Haász), která spatřila dvě osoby v civilních šatech vystupující z civilního vozu, běžící k ní, se lekla a pokusila se ujet. Prorazila bránu, vjela na soukromou zahradu a posléze se vracela zpět k bráně. Policista zvolal „Policie! Stop!“ a varovně vystřelil. Když vozidlo stěžo-

vatelek projíždělo kolem něj, vystřelil ještě dvakrát, první výstřel zasáhl blatník vozidla, druhá střela prošla zadním sklem a jen o 5–10 cm minula hlavu druhé stěžovatelky (paní Szabó). Na další výzvu policisty K. stěžovatelky vystoupily z auta a až nyní po předložení služebního odznaku zjistily, že K. je policista a S. dobrovolný strážník, a že celý incident byl proto nedorozuměním.

Okresní státní zástupce následně zahájil trestní stíhání K. z důvodu úmyslného ohrožení spáchaného osobou v úředním postavení. Proti policistovi K. také vedl jeho služebně nadřízený kárné řízení, které ale bylo přerušeno s ohledem na probíhající trestní řízení. V červenci 2013 státní zástupce trestní stíhání zastavil, s tím, že použití zbraně bylo v reakci na nebezpečí představované jednáním stěžovatelek (zejména řízení vozidla rychlostí 14–16 km/h ve směru, kde se nacházel S.) v souladu se zákonem. Stížnost stěžovatelek proti tomuto rozhodnutí byla zamítnuta krajským státním zastupitelstvím, s odůvodněním, že jednání stěžovatelek představovalo přímé ohrožení života a zdraví S. a policisty K., přičemž uvedené riziko ospravedlňovalo použití zbraně, a to i za situace, kdy jejímu použití nepředcházely předepsané postupy. V obnoveném kárném řízení vedoucí policejního oddělení v Balatonfüred dospěl k závěru, že ačkoliv jednání policisty K. bylo neprofesionální, a to zejména s ohledem na způsob, jakým zastavil vozidlo stěžovatelek, a na použití sebeobraně pistole namísto služební zbraně, nejednalo se o postup nezákonný.

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

K tvrzenému porušení čl. 2 Úmluvy

25. Stěžovatelky namítaly, že policista K. použil proti nim nepřiměřenou sílu, čímž ohrozil jejich život, a že vnitrostátní orgány neprovedly dostatečné a účinné vyšetřování incidentu. Tvrdily, že incident představoval porušení jejich práv podle čl. 2, 3, 5, 8 a 13 Úmluvy.

Soud má za to, že dané námitky je třeba přezkoumat pouze podle čl. 2, který zahrnuje i ostatní aspekty věci.

13. Článek 2 Úmluvy stanoví:

- „1. Právo každého na život je chráněno zákonem. ...
2. Zbavení života se nebude považovat za způsobené v rozporu s tímto článkem, jestliže bude vyplývat z použití síly, které není víc než zcela nezbytné, při:
  - (a) obraně každé osoby proti nezákonnému násilí;
  - (b) provádění zákonného zatčení nebo zabránění útěku osoby zákonně zadržené;
  - (c) zákonně uskutečněné akci za účelem potlačení nepokojů nebo vzpoury.“

26. Vláda tento argument zpochybnila.

A. Přípustnost

1. Vyčerpání vnitrostátních prostředků

27.–28. Vláda namítala, že stěžovatelky měly využít institutu náhradní soukromé žaloby podle § 199 odst. 2 trestního řádu. Protože tak neučinily, nevyčerpaly všechny dostupné vnitrostátní nápravné prostředky. Zároveň vláda tvrdila, že stěžovatelky nevyužily možnosti soudního přezkumu rozhodnutí policejního oddělení okresu Veszprém z 19. 12. 2013. Navrhla proto odmítnutí stížností podle čl. 35 odst. 1 Úmluvy. Podle stěžovatelek ale vláda neprokázala, že nápravné prostředky, na které odkazuje, jsou účinné ve smyslu judikatury Soudu.

29.–34. Soud připomněl, že čl. 35 odst. 1 Úmluvy nevyžaduje využití prostředků nápravy, které nejsou adekvátní a účinné (Aksoy proti Turecku, č. 21987/93, rozsudek ze dne 18. 12. 1996, § 51–52; Barta proti Maďarsku, č. 26137/04, rozsudek ze dne 10. 4. 2007, § 45). Stíhání policistů obviněných z chybného postupu je primárně povinností státního zástupce, nikoli obětí (Otašević proti Srbsku, č. 32198/07, rozsudek ze dne 5. 2. 2013, § 25). Co se týče soudního přezkumu rozhodnutí policejního oddělení okresu Veszprém, Soud uvedl, že s ohledem na probíhající trestní řízení nebyly stěžovatelky povinny usilovat o další prostředek nápravy. Soud proto uzavřel, že stížnosti nemohou být odmítnuty z důvodu nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy.

B. Podstata sporu

...

2. Hodnocení soudu

a) Aplikovatelnost čl. 2

43. V projednávané věci nebyla síla použitá proti první stěžovatelce smrtelná. Uvedené nicméně nevylučuje přezkum stížnosti stěžovatelky ve světle čl. 2, z jehož textu jako celku plyne, že nezahrnuje pouze úmyslné zabití, ale i situace, ve kterých je povoleno použít sílu, která může vést, jako nezamýšlený důsledek, ke zbavení života (Ílhan proti Turecku, č. 22277/93, rozsudek velkého senátu ze dne 27. 6. 2000, § 75). Soud již podle tohoto ustanovení posuzoval stížnosti, kde domnělá oběť nezemřela v důsledku namítaného jednání (Makaratzis proti Řecku, č. 50385/99, rozsudek velkého senátu ze dne 20. 12. 2004; Atiman proti Turecku, č. 62279/09, rozsudek ze dne 23. 9. 2014).

44. Stupeň či typ použité síly a jednoznačný úmysl nebo cíl jejího použití mohou, krom jiného, představovat relevantní faktory při hodnocení, zda v konkrétním případě jednání zástupce státu vedoucí ke způsobení zranění bez následku smrti musí být posouzeno jako v rozporu s cílem a účelem čl. 2 Úmluvy (Ílhan proti Turecku, citováno výše, § 76).

45. Soud proto musí určit, zda síla použitá proti první stěžovatelce byla potenciálně smrtelná a jaký dopad mělo jednání policisty K. a dobrovolného policisty nejen na fyzickou integritu stěžovatelky, ale také na právo na život.

46. Soud akceptuje, že policista neměl v úmyslu zabít stěžovatelku. Podle balistické zprávy znalce nicméně byly v autě dva otvory způsobené kulkami ve směru klesající trajektorie, první na úrovni světel auta, druhá na úrovni pasažérů. Zadní okno auta bylo rozbité a částečně se rozpadlo v důsledku kulky, která jím prošla těsně míjejíc hlavu pasažérky.

47. Soud poznamenává, že projednávaná věc se liší od předchozích případů, kde Soud posuzoval použití potenciálně smrtelné síly způsobující zranění (např. Atiman proti Turecku, citováno výše, § 31). Projednávaná věc se týká použití střelné zbraně a výstřelu ve směru stěžovatelky, který (ačkoliv ji nezasáhl) vyvolal riziko závažného zranění či ztráty života.

48. S ohledem na výše uvedené okolnosti, a zejména na stupeň a typ použité síly, Soud uzavírá, že stěžovatelka byla obětí jednání, které ze své podstaty ohrozilo její život. Soud proto shledává, že čl. 2 je v projednávané věci aplikovatelný, a principy obsažené v jeho judikatuře týkající se potenciálně smrtelné síly by měly být, *mutatis mutandis*, použitelné i v projednávané věci (Kitanovski proti Bývalé jugoslávské republice Makedonii, č. 15191/12, rozsudek ze dne 22. 1. 2015, § 52 až 57).

b) Hmotněprávní složka čl. 2

i) Obecné principy

49. Článek 2, zaručující právo na život, je jedno z nejzákladnějších ustanovení Úmluvy a uchovává jednu ze základních hodnot demokratických společností tvořících Radu Evropy. Soud musí podrobit tvrzení o porušení tohoto ustanovení velmi pečlivému přezkumu. V případech týkajících se použití síly zástupci státu musí vzít do úvahy nejen činy zástupců státu, kteří ve skutečnosti použití síly vykonali, ale i všechny související okolnosti včetně takových záležitostí jako příslušný právní nebo regulační rámec a plánování a kontrola posuzovaného jednání (Makaratzis proti Řecku, citováno výše, § 56–59).

50. Výjimky uvedené v odst. 2 čl. 2 naznačují, že toto ustanovení se vztahuje, byť nikoliv výlučně, na úmyslné zabití. Z textu čl. 2 je patrné, že odst. 2 primárně nedefinuje případy, kdy je povoleno úmyslné zabití osoby, ale popisuje situace, za kterých je povoleno „použít sílu“, která může vést, jako nezamýšlený důsledek, ke zbavení života. Použitá síla však nesmí být větší než „absolutně nezbytná“ pro dosažení jednoho z účelů uvedených pod písmeny a), b) nebo c) odst. 2 čl. 2 (McCann a další proti Spojenému království, č. 18984/91, rozsudek ze dne 27. 9. 1995, § 147–148).

51. Použití síly zástupcem státu v souladu s cíli uvedenými v odst. 2 čl. 2 Úmluvy je možno podle tohoto ustanovení ospravedlnit, pokud je založeno na upřímném

přesvědčení, které je v daném čase vnímáno jako opodstatněné, ale následně se ukáže jako chybné. Jiný závěr by na stát a jeho zástupce při výkonu jejich povinností uložil nerealistické břemeno, pravděpodobně v neprospěch jejich životů a životů ostatních osob (Adronicou a Constantinou proti Kypru, č. 25052/94, rozsudek ze dne 9. 10. 1997, § 192).

52. Při posouzení, zda použití potenciálně smrtelné síly bylo legitimní, Soud, odloučený od předmětných událostí, nemůže nahradit svým hodnocením situace hodnocení policisty, který musel reagovat v zápalu okamžiku, aby odvrátil upřímně vnímané ohrožení svého života či života ostatních (Huohvannainen proti Finsku, č. 57389/00, rozsudek ze dne 13. 3. 2007, § 97).

53. Pokud to není nevyhnutelné v důsledku okolností konkrétní věci, musí být Soud také obezřetný při přejímání role nalézacího soudu hodnotícího skutkový stav. Jestliže vnitrostátní řízení proběhlo, Soudu zpravidla nepřisluší nahrazovat svým hodnocením skutkových okolností hodnocení vnitrostátních soudů, kterým přísluší zjištění skutkového stavu na základě provedených důkazů (Giuliani a Gaggio proti Itálii, č. 23458/02, rozsudek velkého senátu ze dne 24. 3. 2011, § 179–180).

54. Kromě toho, že čl. 2 upravuje podmínky oprávněného použití smrtelné síly, stanovuje primární povinnost státu zabezpečit právo na život prostřednictvím vhodného právního a správního rámce, definujícího okolnosti, za jakých mohou příslušníci donucovacích orgánů použít sílu a střelné zbraně (Atiman, citováno výše, § 30).

55. Soud již ve věci Oláh přezkoumal ustanovení maďarského práva týkající se použití střelných zbraní policií a dovodil, že je nelze považovat za rozporné se zásadami vyplývajícími z Úmluvy nebo rozhodovací praxe Soudu (Oláh proti Maďarsku, č. 56558/00, rozhodnutí ze dne 14. 9. 2004).

56. Kromě toho Soud již v předchozích případech dovodil, že při posuzování plánovací a kontrolní fáze donucovacích operací z hlediska čl. 2 je třeba brát zřetel na kontext, v němž se incident odehrál, a také na způsob, jakým se situace vyvinula (Bubbins proti Spojenému království, č. 50196/99, rozsudek ze dne 17. 3. 2005, § 141). Posouzení Soudu, zda použití potenciálně smrtelné síly bylo „absolutně nezbytné“ ve smyslu čl. 2 odst. 2, se proto nemůže omezit na okamžik, kdy došlo k výstřelu ze zbraně zástupcem státu. Soud musí vzít v úvahu také okolnosti vedoucí ke vzniku události, která způsobila bezprostřední ohrožení života. Uvedené umožní posoudit, zda operativní rozhodnutí, učiněná zúčastněnými osobami, a provedení operace jako celku, ukazují, že zajištění minimalizace ohrožení života jednotlivce v co největší možné míře byla věnována náležitá péče a že zástupci státu nejednali nedbale (Andronicou a Constantinou proti Kypru, citováno výše, § 181).

ii) Aplikace těchto principů na projednávanou věc

57. Soud v tomto ohledu konstatuje, že policejní zásah v projednávané věci nepředstavoval plánovanou operaci, ale reakci na situaci vyvolanou policistou a dobrovolným policistou ... Nelze se nicméně domnívat, že policista K. byl přivolán, aby reagoval na nečekané okolnosti v zápalu okamžiku, protože celý incident se do značné míry odehrál v důsledku policistova vlastního přičinění. Podle názoru Soudu se v případech, kdy potřeba uchýlit se k potenciálně smrtelné síle vyvstane v důsledku série rozhodnutí a opatření policisty, zakládají tato rozhodnutí odpovědnost státu ve stejném rozsahu jako v případě plánování a kontroly policejních operací.

58. Podle důkazů provedených před vnitrostátními soudy policista K. použil svou zbraň, aby zastavil auto, a ochránil tak život dobrovolného policisty, který jej doprovázel. Jedná se o jeden z případů předvídaných v odst. 2 čl. 2, kdy použití smrtelné nebo potenciálně smrtelné síly může být legitimní.

59. Soud uznává, že policista K. zasáhl, aby zastavil auto stěžovatelky, u něhož podle něj hrozilo, že srazí jeho společníka – nebezpečí, které podle jeho názoru ospravedlňovalo použití potenciálně smrtelné síly. Ve světle obecných principů popsanych výše (viz odst. 55) proto Soud musí posoudit, jestli úvahy, které vedly policistu k zahájení střelby, byly v souladu s čl. 2 Úmluvy, a především zda operace jako celek byla provedena takovým způsobem, aby bylo v co největší možné míře minimalizováno ohrožení vzniklé použitím potenciálně smrtelné síly ...

60. Po výzvě směřované stěžovatelkám, aby vystoupily z auta, policista K. vypálil varovný výstřel. Stěžovatelky nicméně vozidlo nezastavily. Jak bylo potvrzeno balistickou zprávou, kulky zasáhly automobil v momentu, kdy se pohyboval ve směru pana S. Z pohledu Soudu mohl policista K. upřímně věřit, že se jedná o bezprostředně hrozící útok na život nebo zdraví pana S.

61. Soud nicméně musí vzít v úvahu okolnosti, za jakých došlo ke vzniku této situace. Důvodem policejního zásahu byla zpráva nezjištěné osoby panu S., podle níž neznámé vozidlo parkovalo a pohybovalo se blízko místního obchodu s potravinami. Po příjezdu na místo policista K., mimo službu, a pan S., člen dobrovolnického bezpečnostního sboru, nezjistili žádné známky trestného činu. Neexistovala okamžitá potřeba zákroku, ať už za účelem zadržení osob podezřelých ze spáchání trestného činu nebo zabránění jeho spáchání. Soud konstatuje, že v rámci posouzení vnitrostátních orgánů nebyly uvedeny žádné přesvědčivé důvody, které by ospravedlňovaly rozhodnutí policisty K. a pana S. pokračovat v jejich pátrání po automobilu, aniž by se řádně identifikovali. V tomto kontextu Soud poznamenává, že podle § 4 dekretu č. 30/2011 (IX. 22.) platí, že i za situace, kdy se policista mimo službu domnívá, že podniknutí další akce je nezbytné, měl by sám přijmout příslušné opatření pouze v případě, kdy by zpoždění způsobené informováním policisty ve službě způsobilo nevyhnutelnou škodu na ochraně života a majetku či prevenci trestné činnosti.

62. Soud také konstatuje, že identita vlastníka Fiatu Punto byla sdělena policistovi K. policistou ve službě z policejního oddělení Balatonfüred. V této souvislosti Soud připomíná, že klíčovým bodem při posouzení rozhodnutí, která mají být učiněna za účelem provedení donucovací operace, musí být analýza všech dostupných informací o souvisejících okolnostech, včetně nebezpečí (pokud existuje) představovaného dotčenými osobami (Nachova a další proti Bulharsku, č. 43577/98 a 43579/98, rozsudek ze dne 6. 7. 2005, § 103). Nicméně se nezdá, že by policista K. nebo pan S. v okamžiku, kdy se přibližovali ke stěžovatelkám a zastupovali cestu jejich autu, věnovali pozornost skutečnosti, že žádná z osob v automobilu nebyla hledaná policií, nepředstavovala nebezpečí ani neměla jakýkoliv důvod očekávat policejní zásah vůči své osobě.

63. Vzhledem k tomu, jak se události odvíjely, pasažérky v autě nemohly vědět, že muži blížící se k jejich autu byli příslušníky policejních složek: řídili soukromé auto, byli oblečeni v civilním oblečení bez jakéhokoliv odznaku. Kromě toho nelze tvrdit, že stěžovatelky byly schopny identifikovat K. jako policistu, vzhledem k tomu, že přistupoval k automobilu ve tmě a zezadu, přestože držel v ruce svůj policejní průkaz. Jak bylo potvrzeno vnitrostátními orgány, stěžovatelky rozpoznaly, že se jednalo o policisty, až poté, co došlo k výstřelům, a vystoupily z vozidla.

64. Podle Soudu vláda nepředložila žádný přesvědčivý argument, který by zpochybňoval závěr, že přistoupení k autu ve tmě bez viditelného označení a vytvoření nebezpečné situace zatarasením dráhy automobilu stěžovatelek by mohlo vyvolat nepředvídatelnou reakci osob v autě.

65. Soud konečně podotýká, že postup policisty K. a pana S. probíhal bez jakéhokoliv pokynu či dohledu nadřízeného.

66. Na závěr Soud zdůrazňuje, že s ohledem na zásadní povahu práva chráněného čl. 2 Úmluvy se jeho posouzení nemůže omezit na faktické závěry provedené vnitrostátními orgány, ledaže je přesvědčen, že byly těmito orgány zohledněny všechny nezbytné prvky vyvozené z jeho judikatury k čl. 2 (viz odst. 55), včetně kontextu a vývoje situace.

Soud, posuzující předmětné události v jejich souhrnu, není přesvědčen, že zásah policisty K. před střelbou byl ve světle dostupných informací ohledně povahy nebezpečí, které stěžovatelky představovaly, přiměřený. Jeho zásah ani nebyl veden způsobem minimalizujícím riziko, že se události vyvinou v situaci ohrožující život, která vyvrcholila použitím střelných zbraní.

67. Soud proto konstatuje, že došlo k porušení hmotněprávní složky čl. 2 Úmluvy.

c) Procedurální složka čl. 2

i) Obecné principy

68. Závazek chránit právo na život podle čl. 2 Úmluvy, ve spojení s obecnou povinností státu podle čl. 1 „přiznat každému, kdo podléhá [jeho] jurisdikci, práva a svobody uvedené v Úmluvě“, vyžaduje implicitně existenci určité formy

účinného úředního vyšetřování v případech, kdy jednotlivci jsou usmrceni v důsledku použití síly (Çakici proti Turecku, č. 23657/94, rozsudek ze dne 8. 7. 1999, § 86). Hlavním účelem takového vyšetřování je zabezpečení efektivní implementace vnitrostátních zákonů, které chrání právo na život, a v případech zahrnujících státní zástupce nebo státní orgány i zajištění jejich odpovědnosti za smrt ... Vyšetřování musí být nezávislé, přístupné rodině oběti, přiměřeně rychlé, efektivní ... a musí být podrobena veřejné kontrole (Hugh Jordan proti Spojenému království, č. 24746/94, rozsudek ze dne 4. 5. 2001, § 105–109).

Stejně úvahy se uplatní v projednávané věci, kde Soud dovodil, že síla použitá policií proti stěžovatelkám ohrozila jejich život (Makaratzis, citováno výše, § 73).

ii) Aplikace těchto principů na projednávanou věc

69. V projednávané věci žalobce zahájil formální vyšetřování. To však bylo zastaveno okresním státním zastupitelstvím, jehož závěry byly potvrzeny krajským státním zastupitelstvím. Tento nadřízený orgán uvedl, že jediným úmyslem policisty bylo zastavit první stěžovatelku a paní Szabó, které ohrožovaly život a zdraví pana S. Státní orgány dále uvedly, že policista byl přesvědčen, že tyto dvě osoby se pokoušely řízením svého automobilu ve směru pana S. o útěk. Policista K. proto správně zahájil střelbu s cílem zastavit je. Tyto argumenty byly pro státní orgány dostačující pro zastavení vyšetřování.

70. V tomto ohledu Soud zdůrazňuje, že posouzení událostí vnitrostátními orgány ... se omezilo na přezkum, zda policista K. spáchal spornou střelbou trestný čin, aniž by se zabývaly širším kontextem incidentu a událostmi, které k němu vedly.

71. Okresní státní zastupitelství ve Veszprém sice souhlasilo se závěrem policejní zprávy, podle níž byl postup policisty K. neprofesionální, tento ani jiný státní orgán se však nevypořádal s otázkou, jakým způsobem byla operace s cílem sledovat a zadržet stěžovatelky vedena a jak daný postup ovlivnil nezbytnost použití střelné zbraně.

72. S ohledem na chybějící důkladně a účinné vyšetřování, které by se zabývalo nezbytností použití potenciálně smrtelné síly, nemluvě o soudním přezkumu rozhodnutí o zastavení vyšetřování, Soud shledává, že došlo k porušení čl. 2 Úmluvy v jeho procesní části.

VÝROK

Z těchto důvodů Soud jednomyslně

1. *Rozhoduje* jednomyslně o sloučení stížností;
2. *Prohlašuje* jednomyslně stížnost paní Szabó (č. 11613/14) za nepřijatelnou;
3. *Prohlašuje* jednomyslně stížnost paní Haász (č. 11327/14) za přijatelnou;
4. *Rozhoduje* šesti hlasy proti jednomu, že došlo k porušení čl. 2 Úmluvy v jeho hmotněprávní i procesní části ve vztahu k paní Haász;

3. *Rozhoduje* šesti hlasy proti jednomu,

a) že žalovaný stát má zaplatit paní Haász ve lhůtě tří měsíců ode dne, kdy rozsudek nabude právní moci podle čl. 44 odst. 2 Úmluvy, následující částky ...:

i) 15 000 EUR (patnáct tisíc eur) a případnou částku daně, z titulu nemajetkové újmy;

ii) 5 053 EUR (pět tisíc padesát tři eur) a případnou částku daně, z titulu náhrady výdajů;

b) že od uplynutí výše uvedené lhůty tří měsíců až do zaplacení bude stanovená částka navyšována o prostý úrok se sazbou rovnající se sazbě marginální zápůjční facility Evropské centrální banky platné v tomto období, zvýšené o tři procentní body;

4. *Odmítá* ve zbytku návrh na přiznání spravedlivého zadostiučinění.

Souhlasné stanovisko soudce Lemmense

Soudce Lemmens souhlasil se závěrem, že stížnost je přípustná a důvodná; přípustnost stížnosti ale spatřuje v jiných důvodech, než které jsou uvedeny v rozhodnutí. Podle soudce Lemmense představuje soukromá žaloba v maďarském právním řádu pro oběť běžný nápravný prostředek v situaci, kdy je nadřízeným státním zástupcem zamítnuta stížnost proti rozhodnutí státního zástupce o zastavení vyšetřování. Zároveň se jedná z pohledu oběti o jedinou možnost, jak dosáhnout soudního přezkumu věci. Ačkoliv existuje judikatura Soudu, podle níž by oběť neměla být nucena podat trestní oznámení u příslušného soudu, pokud již bylo podáno u policie nebo státního zastupitelství, tato judikatura nezohledňuje rozdíly mezi řízením vedeným státním zástupcem a soudem. Pokud možnost iniciovat soudní řízení existuje, měla by být využita. Porušení procesní části čl. 2 Úmluvy bylo navíc shledáno právě s ohledem na absenci soudního přezkumu; tím spíš je odůvodnění v projednávané věci neadekvátní. Institut soukromé žaloby přitom, alespoň teoreticky, umožňuje příslušnému soudnímu orgánu přezkoumat skutkové okolnosti a pokračovat v řízení.

Protože však vláda neprokázala efektivnost soukromé žaloby v praxi, lze souhlasit s většinou, že stěžovatelka nebyla povinna tuto možnost využít a že její stížnost týkající se porušení čl. 2 v jeho hmotněprávní části je přípustná.

Odišné stanovisko soudce Kjølbros

Soudce Kjølbros nesoúhlasil se závěrem, že v projednávané věci došlo k porušení čl. 2, a to v jeho hmotněprávní i procesní části. Co se týče hmotněprávní složky čl. 2, uvedl, že podle jeho názoru neexistovaly dostatečné důvody pro tvrzení, že policista K. svým jednáním vytvořil nebezpečnou situaci vedoucí k nutnému použití potenciálně smrtící síly. V této souvislosti poukázal zejména na skutečnost, že operace představovala spontánní reakci na vzniklou si-

tuaci, která neponechávala téměř žádný časový prostor pro přípravu operace. Policista navíc stěžovatelky opakovaně slovně upozornil, že je příslušníkem policie. Podle názoru soudce byl upřímně přesvědčen o nezbytnosti střelby z důvodu ochrany života a zdraví jeho kolegy. Z hlediska porušení čl. 2 v jeho procesní části soudce Kjølbro uvedl, že vyšetření incidentu proběhlo jak v rámci trestního, tak i disciplinárního řízení, přičemž příslušné orgány shromáždily všechny relevantní důkazy, vyslechly svědky včetně stěžovatelek a zajistily stanovisko forenzního experta. Přitom namítl, že Soud ve svém odůvodnění neoznačil konkrétní nedostatky, které by ospravedlňovaly závěr o neúčinném vyšetřování.

(Zpracoval Ing. Mgr. Libor Havelka, Ph.D.)

Tisk a distribuci zajišťuje Wolters Kluwer, a. s., U Nákladového nádraží 6, 130 00 Praha 3.
Ročně vycházejí 4 přílohové sešity.

Cena základního předplatného je 1 152 Kč bez DPH.

Odpovědná redaktorka: Mgr. PhDr. Marie Novotná, tel. 246 040 417, 603 826 881,
e-mail: marie.novotna@wolterskluwer.com

Administrace předplatného: Wolters Kluwer, a. s.,
U Nákladového nádraží 6, 130 00 Praha 3

Zákaznická linka: tel. 246 040 400, 246 040 401
e-mail: zakaznicke@wolterskluwer.com

Distribuce: CASUS direct mail, a. s.,
Žilinská 5/2773, 141 00 Praha 4

Archiv časopisu naleznete v systému ASPI. Pokud nejste uživatelem systému ASPI, kontaktujte nás na adrese: <http://archiv.wolterskluwer.com>. Zde vám archiv zpřístupníme.